

UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta tělesné výchovy a sportu

TVPVZP

EKOATELIÉR

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Září 2007

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Jana Jebavá

Zpracovala:

Bc. Vlasta Šífová

ABSTRAKT:

Název: Ekoateliér

Title: Ecology studio

Cíl práce:

Hlavním cílem mé diplomové práce je propojit ekologii a výtvarnou výchovu a tak rozšířit možnosti výtvarné tvorby o netradiční materiály a techniky. Zároveň bych tímto způsobem chtěla prohloubit vztah žáků k přírodnímu prostředí. Součástí projektu bude zhodnocení jednotlivých netradičních technik a jejich vhodnosti a možnosti využití ve výtvarné výchově.

Hypotézy:

Práce žáků s netradičními materiály mohou přinést různé možnosti, jak žáky seznámit s využíváním odpadového materiálu, prohloubit jejich vztah (chápání) ohroženému prostředí. Donutí je přemýšlet o tom zda je nutné zbavovat se starých materiálů.

Předpokládám, že výtvarný projekt žáky zaujme hlavně pro svoji zvláštnost, pestrost, široký rozsah možností a tajemné kouzlo vytvořit ze starých nevýrazných věcí a již použitých materiálů věci nové a krásné. Zároveň by se tím měl prohloubit vztah k přírodě a mít možnost poznávat její zákonitosti.

Metody:

Projekt ekoateliér jsem zaměřila na ekologické materiály, které lze ve výtvarné výchově, arteterapii, případně při pracovních činnostech vhodně použít. Projekt jsem koncipovala tak, aby děti věkových kategorií (6-7 třída) dokázaly uplatnit svoji fantazii a kreativitu při umělecké výchově, výtvarné výchově a arteterapii.

Následoval podrobný rozbor projektu, v prostředí, čase, v podmínkách, významu pro dětskou duši.

Pro výzkum jsem zvolila metodu slepého experimentu, kdy žáci nebudou předem informováni o výzkumu, aby pracovní postoj, emoce, názory nebyly tímto faktem ovlivněny a následně nedocházelo ke zkreslení informací.

Výsledky:

Výsledky prací byly prezentovány popisem v praktické části a vyhodnoceny jako možnost rozvoje kreativity, fantazie a komunikačních dovedností v rámci umělecké aktivity.

Resumé:

U dětí je důležité pěstovat výtvarnou i jinou společensky kulturní činnost, neboť jen tak se může utvářet a rozvíjet estetické cítění, které v dnešní uspěchané počítačové době, dle mého názoru pohasíná. Děti tráví spoustu času u televize nebo u počítačů a jejich zájem o uměleckou činnost není již tak velký. Záleží jen na učiteli, kolik hodnotného dětem nabídne a jak celkově bude k této problematice přistupovat. Proto si myslím, že různorodé netradiční techniky a materiály, které jsou zastoupeny v ekoateliéru, jsou velkým přínosem, jelikož dokáží probudit v dětech chuť tvořit a zkoušet nové věci a zkoumat dosud nepoznané.

I když do jisté míry mohu souhlasit s výroky Věry Roeselové (1996), že tato problematika bude stále diskutabilní, jelikož na některé z otázek nelze jednoznačně odpovědět, lze pouze předložit jednotlivá stanoviska ke zvážení.

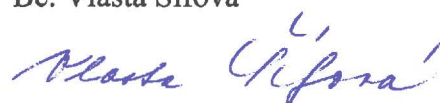
Klíčová slova:

ekoateliér, umělecká výchova, výtvarná výchova, arteterapie, komunikace, ekologické materiály, kreativita, rozvoj citové výchovy, nová dimenze tvorby

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a použitou literaturu.

V Teplicích dne: 11. srpna 2007

Bc. Vlasta Šífová

Děkuji tímto PhDr. Janě Jebavé za její odborné, trpělivé a laskavé vedení při vypracování této práce.

1 OBSAH:

1	OBSAH:	6
2	Úvod	7
3	TEORETICKÁ ČÁST	9
3.1	VÝTVARNÁ TVORBA	9
3.2	EKOLOGIE	10
3.2.1	EKOLOGIE A ODPAD	10
3.2.2	JAK OMEZIT MNOŽSTVÍ ODPADU	11
3.2.3	TŘÍDĚNÍ ODPADU A RECYKLACE	12
3.2.3.A	PLASTY	13
3.2.3.B	SKLO	14
3.2.3.C	PAPÍR	16
3.2.3.D	NÁPOJOVÉ KARTONY	17
3.2.3.E	BIOODPAD	17
3.2.3.F	NEBEZPEČNÝ ODPAD	19
3.2.3.G	OSTATNÍ ODPAD	20
3.2.3.H	SMĚSNÝ KOMUNÁLNÍ ODPAD	21
3.3	SEZNÁMENÍ S MATERIÁLY	22
3.3.1	PAPÍR	24
3.3.1.A	RUČNÍ PAPÍR	26
3.3.1.B	KAŠÍROVÁNÍ	28
3.3.1.C	ZDOBENÍ PAPÍRU	28
3.3.1.D	TROJROZMĚRNÉ PLASTIKY (prostorové vytváření)	30
3.3.2	SKLO:	31
3.3.3	PŘÍRODNINY:	32
3.3.4	TEXTIL:	35
3.3.5	PLASTY:	36
3.3.6	DŘEVO:	37
3.3.7	KOVY:	39
3.3.8	OSTATNÍ:	40
4	PRAKTICKÁ ČÁST	41
4.1	MALOVÁNÍ NA DŘEVO	41
4.2	BATIKOVANÁ TRIČKA	43
4.3	SEMENÁČEK	46
4.4	KOLÁŽE Z VÍČEK	47
4.5	VÝROBKY ZE SENA NEBO ZE SLÁMY	48
4.6	OBRAZKY Z OSIVA A KOŘENÍ	51
4.7	MALBA NA KÁMEN	52
4.8	VÝROBKY Z MOLITANU	54
4.9	FIGURKY Z DÝNÍ	55
4.10	RELIÉF	57
4.11	MIMOZEMŠŤAN	58
5	ZÁVĚR	60
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ	62
7	SEZNAM PŘÍLOH	63
8	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	64

2 Úvod

Výtvarná tvorba je důležitou součástí náplně ve všech typech základních a speciálních škol. A to v takovém rozsahu, který odpovídá možnostem školní výuky (dvě vyučovací jednotky týdně věnované výtvarné výchově a ve většině ročnících jedna až dvě hodiny týdně při pracovní výchově).

Výtvarný projekt je nezastupitelnou součástí rozvíjení individuální osobnosti žáka. Nabízí mnohá řešení zpracování, využívá hravosti, fantazie. Dále nabízí možnosti spolupráce v různých oblastech dětského zájmu, počínaje kreslením, malováním, modelováním, vystřihováním až po vymýšlení příběhů, dotváření obrazů, navazování kontaktů, společenskému chování, hravou formou získávání informací apod. Výtvarný projekt můžeme celkem snadno propojit s ostatními obory nebo předměty (např. s přírodopisem, zeměpisem, dějepisem, českým jazykem, ekologií apod.).

Ve své práci bych se chtěla zaměřit na ekologii ve výtvarné výchově, na tvorbu z přírodnin a odpadových materiálů. Děti by měly vědět co to znamená, že člověk žije ve společném souladu s přírodou, že je nutné si vážit svého okolí, odsuzovat zbytečné kácení lesů, znečišťování ovzduší továrnami a automobily a o velkém významu recyklace.

Výtvarná výchova na základních školách bývá často omezena na práci s temperovými barvami a barevným papírem. Studium mi pomáhá najít nový pohled na výtvarnou práci s dětmi, objevovat nové materiály a způsoby tvorby, pracovat s netradičními materiály (např. s různými druhy papíru, dřevem, textilem, plasty, plechovkami, dráty, přírodninami, keramickou hlínou a jinými).

V současné době jsou na základních školách často používány projektové metody, které umožňují propojení a souvislosti mezi obory nebo předměty. Zvolila jsem si výtvarný projekt „ekoateliér“ ve kterém se chci zaměřit na promítnutí recyklace ve výtvarné výchově, kde chci zábavnou a tvořivou formou vést své žáky k ekologickému přístupu k životnímu prostředí a seznámit je s nutností a možnostmi recyklace globální i individuální a zároveň obohatit výtvarnou tvorbu netradičními postupy a materiály.

Výzkum bude prováděn v sedmi třídách 6. a 7. ročníku na sídlištní základní škole v průměru po pětadvaceti dětech, zhruba tedy u 175 žáků, během školního roku 2006 - 2007. Tito žáci jsou ve věku od 12 do 14 let. Mnohé děti se s některými materiály, pracovními postupy setkají poprvé. Určitě bude velmi zajímavé sledovat jejich zručnost,

dojmy, nadšení, vzájemné předávání zkušeností, úspěchy či případné neúspěchy. Většina dětí je zvyklá pracovat většinou na svém výkrese samostatně, nyní budou mít možnost pracovat ve skupinách, kde budou muset hledat společná řešení, respektovat názor ostatních členů skupiny, organizovat a zapojovat se společně do práce. Práce s různorodými materiály dává dětem velkou možnost rozvinout jejich fantazii a možnost seberealizace. Rády poznávají nové věci a překonávají překážky, což jim dává hřejivý pocit sebeuspokojení. Děti jsou tvořivá stvoření s ohromnou fantazií, proto věřím, že většina výtvarných technik a námětů se jim zalíbí.

Základním předpokladem pro provedení výzkumu bude shromáždit dostatečné množství námětů, výtvarných technik a materiálů k možnosti provedení zvoleného experimentu. Ve svém projektu se zároveň zabývám i shromažďováním informací zaměřených na tuto problematiku, které zde obecně a teoreticky popíši. Součástí diplomové práce bude i popis jednotlivých technik, materiálů a pomůcek.

Po celou dobu projektu povedu záznam o průběhu jednotlivých prací, kde se zaměřím hlavně na úspěšnost realizace námětů (zvládnutí techniky, vhodnost zvolené techniky, materiálu, námětu, pracovního postupu, postřehy, reakce žáků, případně nějaká specifika....). Během činností budu žáky zároveň pozorovat a hovořit s nimi k danému tématu, abych získala co nejpřesnější informace o jejich okamžitých pocitech.

Pro výzkum jsem zvolila metodu slepého experimentu, kdy žáci nebudou předem informováni o výzkumu, aby pracovní postoj, emoce, názory nebyly tímto faktem ovlivněny a následně nedocházelo ke zkreslení informací.

Výzkum bude založen na subjektivních pocitech mých a mých žáků, jelikož tyto hodnoty nejsou objektivně měřitelné.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 VÝTVARNÁ TVORBA

Výtvarná tvorba přispívá k individuálnímu rozvoji osobnosti tím že pomáhá:

- rozvíjet fantazii
- rozvíjet tvořivost, estetické cítění
- jednoduchými prostředky zachycovat myšlenku a vyjádřit své pocity, představy
- vyhledávat barevné a tvarové kompozice
- spolupráci ve skupině, nacházet společná řešení, respektovat názor členů skupiny, zapojovat se do společné práce
- seznamovat se přírodninami a jejich možnostmi využití
- pracovat s různorodým materiálem, odhadnout metody práce sním
- pochopit význam barev, rozlišovat jejich poselství, (černá – smutek, červená – radost)
- učit se hodnotit a obhájit si svůj názor, postup práce, pochopit myšlenku ostatních
- vytvářet si své prostředí
- zdokonalovat jemnou motoriku
- rozvíjet a rozšiřovat hravou formou znalosti o dané tematice
- zapojovat se do různých projektů
- objevovat zákonitosti přírody
- seberealizaci

Výtvarná tvorba nám nedává jen shora uvedené možnosti, ale současně může mít relaxační a léčebný účinek. Dává nám možnost alespoň na chvíli uniknout každodenním starostem a povinnostem nebo se ocitnout ve svých snech a představách, které můžeme touto formou alespoň částečně zrealizovat. Pomocí kresby jsme schopni kolikrát mnohem lépe vyjádřit své pocity, myšlenky, představy než slovy. Jelikož často nemůžeme najít správná slova, která by přesně vyjadřovala naši myšlenku.

3.2 EKOLOGIE

„Výtvarná výchova má ve výchově k péči o životní prostředí jedno z prvořadých míst, neboť její výchovné působení může být velice komplexní. Učí žáky pozorovat a vnímat okolní prostředí, uvědomovat si rozmanitost barev a tvarů, jejich kombinace. Učí vnímat krásu detailu i harmonii celku v přírodě, oceňovat umění v životě člověka, hodnotit účelnost, užitnost i vzhled předmětů denní potřeby i stavebních celků, rozlišovat vkusné od nevkusného. Protože základní vyučovací metodou jsou zde činnosti žáků, emocionální působení na vztah člověka k prostředí je spojováno se získáváním řady dovedností a návyků potřebných pro zlepšení a zkrášlování okolního prostředí, zejména obytného a pracovního. Při pozorování různých uměleckých děl se žáci učí chápat, jak prostředí výrazně ovlivnilo nejen náměty, ale i celý výtvarný styl mnohých umělců, učí se poznávat vývoj a charakter stavebních slohů, problémy urbanizace atd. Estetický zřetel lze zcela přirozeně spojovat se sociálními aspekty problémů životního prostředí. Exkurzemi, návštěvami i hodnocením výstav, a zejména vlastní výtvarnou činností (např. samostatnou kresbou plakátů, ilustrací na daný námět) lze probouzet a rozvíjet zájem žáků o problémy ochrany přírody, o základní složky životního prostředí, vést k uvědomění si odpovědnosti každého jedince ve vztahu k prostředí. Výtvarná výchova se ve svém obsahu může dotýkat jevů z kterékoliv oblasti životního prostředí. Požadavkem symbolického vyjadřování vede žáky k zamyšlení nad podstatou jednotlivých problémů a nad vlastními postoji k nim.“¹

3.2.1 EKOLOGIE A ODPAD

(Zpracováno dle Šťastné Jarmily; Kam s nimi. Vše o třídění a recyklaci odpadu, 2007, Praha, ČT)

Ekologie je biologická věda, která se zabývá vztahem organismů a jejich prostředí. Odpad z domácností nás všude provází, stal se součástí naší společnosti, ale není zrovna

¹ Císař, Václav; Číhalík, Jaroslav; Havránek, Jiří; Kalina, Vladimír; Kasalický, Václav; Kotulán, Jaroslav; Kvasničková, Danuše; Moldan, Bedřich; Člověk a životní prostředí, 1987, Praha, SNP

naší nejlepší vizitkou. Rostoucí množství odpadu, přeplněné popelnice a znečištěné prostředí určitě nepatří k moderní domácnosti. V průběhu 90. let došlo k významné změně našich spotřebních zvyklostí, byly zavedeny nové obalové materiály, výrobky převážně na jedno použití a v důsledku tohoto došlo i k významnému nárůstu množství odpadů. Podle statistik na každého z nás připadne kolem 200 kilogramů odpadu za rok, v evropských zemích vyprodukuje obyvatel až 1,5 krát více odpadů, což znamená kolem 300 kilogramů odpadu na osobu za rok. Mnohem více odpadů než domácnosti vyprodukují různá průmyslová odvětví, hlavně energetika, stavebnictví, zemědělství.

Donedávna bylo odpadů minimálně. Zbytky jídel a jejich přípravy, i vodu na nádobí spotřebovala domácí zvířata (nepoužívaly se saponáty). Prakticky všechno bylo z přírodních materiálů, takže jakmile se takový předmět stal „odpadem“, tj. nebyl už potřebný, zanedlouho někde v rohu dvora nebo blízké strži shnil nebo se rozpadl.

V odlehlých zemích Asie ještě před několika desítkami let používali jako talíře banánové listy nebo misky z málo pálené keramiky. O nic z toho se pak nemuseli starat, stačilo je vyhodit před dům. Listy se rozpadly, misky se rozbily a za pár dní zmizely. V dnešní době kvalitních a trvanlivých materiálů je třeba s odpady nakládat uvážlivěji a snažit se o jejich efektivní využití.

3.2.2 JAK OMEZIT MNOŽSTVÍ ODPADU

1. Měli by jsme se snažit produkovat co nejméně odpadů.

Toho docílíme např. tak, že:

- budeme kupovat větší balení, jelikož větší balení znamená menší množství odpadového materiálu.
- nebudeme plýtvat elektřinou, teplem, vodou, protože právě výroba energie je jedním z největších producentů odpadů, stejně tak i při čištění odpadních vod vznikají čistírenské kaly, s nimiž je také nutné naložit
- budeme-li kupovat věci, které nám déle vydrží
- zvážíme-li, zda opravdu potřebujeme kupovat stále nové věci nebo jestli ty staré nejdou opravit nebo to není pouze jen náš rozmar
- budeme-li se snažit zlepšit naše spotřebitelské chování, zamyslíme-li se nad tím co kupujeme, protože různé druhy výrobků, obalů nebo materiálů mají různé vlivy na životní prostředí

- omezíme-li nákup nadbytečně balených výrobků (nenechat si balit cokoli a zbytečně, na nákupy nosit vlastní tašku, sáčky na pečivo či ovoce používat opakovaně, upřednostňovat nápoje ve vratných lahvích, využívat prodejen točených limonád a stáčírén čistících prostředků)
- budeme-li třídit odpad

2. Měli by jsme odpad třídit a následně recyklovat

3.2.3 TŘÍDĚNÍ ODPADU A RECYKLACE

Recyklace (z anglického slova recycling = recirkulace, vrácení zpět do procesu) znamená znovuvyužití, znovuvvedení do cyklu. V původním slova smyslu se recyklací rozumí vrácení do procesu, ve kterém odpad vzniká – tedy pro původní účel a stejný systém. Lze ji považovat za strategii, která opětným využíváním odpadů šetří přírodní zdroje a současně omezuje zatěžování prostředí škodlivinami. Recyklace umožňuje zajištění zásob v případě absolutního nedostatku, snížení nákladů při stoupajících cenách surovin a snížení ekologické zátěže prostředí odpady.

Recyklační technologie se snaží o omezování vzniku odpadů pomocí maloodpadových technologických postupů, při kterých ve stejném výrobním procesu nebo procesech přímo navazujících zužitkovávají téměř všechny vznikající odpady. Maloodpadová technologie je někdy označována jako bezodpadová technologie. A je to takový způsob výroby, při kterém se co nejracionálněji a nejkomplexněji využívají suroviny a energie v cyklu: surovinové zdroje – výroba – spotřeba – druhotné suroviny tak, že žádný vliv na životní prostředí nenarušuje jeho normální funkci.

Odpady, které vzniknou u nás doma můžeme s vynaložením námahy odevzdat do rukou odborníků, kteří zařídí, aby se odpady znovu využily – recyklovaly. Zajistíme tím, že suroviny, z nichž jsou vyrobeny, se vrátí zpět do výroby, případně se využije jejich energetický obsah. Zajistíme jim tím další život. Na dosloužilé výrobky se musíme dívat jako na hodnotné suroviny, které jsou vstupním materiálem pro průmysl a slouží k výrobě nových výrobků. Odpady se stávají problematickými zbytky k odstranění jen v případě,

když je smícháme dohromady. Proto musíme správně vytřídit odpady podle jednotlivých druhů a odložit je místa k tomu určená.

„Tříděním a recyklací šetříme přírodní a často i neobnovitelné zdroje, snižujeme spotřebu vody, energie a znečištění ovzduší předcházíme výstavbě nových, zbytečných skládek odpadů nebo spaloven. Například výroba 1 tuny recyklovaného papíru ušetří 12 vzrostlých stromů, minimálně 30% energie potřebné k výrobě papíru a 239800 l vody.

Sběr, třídění a recyklace odpadů je dnes u nás rostoucím průmyslovým odvětvím, které zaměstnává tisíce lidí, ale také dodává na trh řadu užitečných výrobků.“²

Pro třídění odpadu slouží barevné kontejnery, do kterých dáváme jednotlivé složky komunálního odpadu.

Kam co patří, snadno rozeznáme podle barvy kontejneru:

- ŽLUTÝ – plasty
- MODRÝ – papír
- ZELENÝ – barevné sklo
- BÍLÝ – čiré sklo
- ORANŽOVÝ – nápojové kartony
- ČERNÝ – směsný komunální odpad
- HNĚDÝ - bioodpad

3.2.3.A PLASTY

Proč plasty recyklovat? Základní surovinou pro výrobu plastů je ropa (typicky neobnovitelný zdroj). Když recyklujeme výrobky z ropy, přispíváme k tomu, aby se nemusely tolik těžit neobnovitelné zdroje, jež neumíme nahradit. Mělo by být pro nás samozřejmostí, využívat plasty maximálně nebo opakovaně a pak je předat recyklaci. Dalším důvodem je to, že jsou plasty nezničitelné. Jsou lehké, odolné, pružné, odolné vodě i slunci, UV záření i mechanickému poškození. Všechny tyto vlastnosti jsou u výrobku výhodou, a díky nim se plastové výrobky tak rozšířily.

Když má však tyto vlastnosti odpad, je to skoro katastrofa. Jelikož plastový odpad může na skládce ležet desítky a desítky let, aniž by se s ním něco význačného stalo.

Plasty se recyklují poměrně snadno a slouží k výrobě mnoha věcí, o nichž by jsme to ani netušili. Například nashromážděné PET lahve se nejprve roztřídí a zbaví hrubých

² Časopis Ekologie a společnost, ročník XVII, číslo vydání 2/2006, str. 17 – 19.

nečistot. Dále se jednotlivé složky rozdrtí na malé kousky, které se pak roztaví a z nich se vyrábí umělá vlákna nebo-li netkané textilie a rouna, která mají široká uplatnění v oděvním a čalounickém průmyslu, při výrobě koberců, příkrývek, spacích pytlů, izolačních materiálů. Z plastových fólií, pytlíků nebo tašek se zase vyrábí fólie, nebo se stávají součástí takzvaného alternativního paliva pro cementárny a další provozy. Z tvrdých obalů (např. od šampónů) se dělají palety na zboží. Smíšené zbytky plastu, které se nedají dále roztřídit se používají na výrobu zatravnovacích dlaždic, desek pro protihlukové valy atd.

K recyklaci jsou vhodné téměř všechny plasty. Proto je třeba je odkládat stranou. Plastový odpad dáváme do žlutých kontejnerů.

Do ŽLUTÉHO kontejneru na plasty **patří**:

- PET lahve od nápojů
- Kelímky od jogurtů
- Misky a fólie od baleného ovoce
- Obaly chipsů, sušenek, bonbonů
- mikrotenové pytlíky
- Plastové tašky
- obaly a balicí fólie od spotřebního zboží (polystyrénové díly, bublinkové fólie do nichž jsou baleny spotřebiče).
- Obaly od polévek a dalších potravin v prášku

naopak do ŽLUTÉHO kontejneru **nepaří**:

- Podlahové krytiny, trubky, koberce, umělé textilie, pryž, izolace elektrických kabelů
- Obaly od olejů (i potravinářských), obaly znečištěné zbytky jídla
- Obaly od nebezpečných látek, barev, chemikálií

3.2.3.B SKLO

Sklo je nesmrtelný materiál, který nás doprovází už několik století. Používáme ho skoro pořád, sklo je v oknech a dveřích domů, v automobilech, jsou z něj skleničky, monitory počítačů, žárovky, umělecké předměty a jiné.

Výhodou skla je, že je biologicky a chemicky neaktivním materiálem. Dá se snadno omývat a udržovat hygienicky přijatelném stavu. Díky tomu ho můžeme používat při

přípravě jídel a jako výborný obal. Naopak nevýhodou skla je že, sklo je sice pevné, ale křehké a snadno se rozbije, střepy nás mohou snadno poranit. Skleněné obaly jsou těžké, proto se často nahrazují plastovými.

Dobré vlastnosti skla jsou z hlediska odpadů stejně tak jak u plastů vlastně nevýhodami. Když skončí skleněná láhev v příkopě nebo nevytříděná někde na skládce s ostatním odpadem nic se nestane. Může na místě zůstat desítky a stovky let, aniž by se na ní něco změnilo.

Sklo se vyrábí tavením ze sklářského písku, do něhož se přidávají další složky, jako je soda, potaš nebo oxid vápenatý. Ve sklárně ze vstupních surovin namíchají směs, které se říká sklářský kmen do něhož se přidává i značné množství vytříděného skla z odpadu. Kromě základních složek se do skla přidávají různé přísady, které mění jeho vlastnosti a barvu. Druhů skla je mnoho a liší se podle toho, jaké výrobky se z něho budou vyrábět. Složení skla tak rozhoduje i o tom, jak se bude výrobek jednou recyklovat. Přidáváním střepů do základního sklářského kmene se ušetří suroviny, tj. písek a další složky, a také hodně energie. Střepy se totiž taví mnohem rychleji a jednodušeji než třeba písek. Střepy mají ještě jednu velkou výhodu a to, že se mohou tavit stále znovu a znovu. Zatím co plast nebo papír se dají recyklovat jen párkrát, a pak ztrácí své vlastnosti, skleněné střepy lze tavit a zpracovávat opakovaně stále dokola. Pro recyklaci skla navíc není třeba budovat speciální recyklační zařízení, jako je tomu například při recyklaci plastů. Jelikož vytříděné, vyčištěné a upravené odpadní sklo se vrací rovnou do skláren. Při výrobě skla může podíl vytříděného skla tvořit 70 - 90 % z celkové vsázky surovin. Sklární ale nemají dostatek střepů, protože značnou část stále vyhazujeme na skládky. Přitom výroba tuny skla z přírodních surovin spotřebuje o 140% více energie, 180% více surovin a 130% více vody než výroba z vytříděných střepů. Přínos třídění a recyklace je tedy významný.

Do BÍLÉHO kontejneru **patří** pouze čiré sklo:

- lahve od nápojů
- různé skleněné nádoby a věci z domácnosti

Do ZELENÉHO kontejneru **patří**:

- zelené, hnědé a jinak barevné sklo
- tabulové sklo

Do kontejnerů na sklo rozhodně **nepatří**:

- porcelán

- drátosklo
- varné sklo
- monitory televizorů a počítačů
- zrcadla
- lahvičky od léčiv
- zářivky a výbojky
- autosklo
- keramika
- plexisklo

3.2.3.C PAPÍR

Před nástupem plastů byl papír takřka jediným dostupným obalovým materiálem. Bez papíru se neobejdeme, je všude kolem nás. Z papíru jsou knihy, noviny, časopisy, bankovky, sešity, různé obaly, lepenkové krabice, toaletní papír, ubrousky atd.

Papír se vyrábí z různých surovin: patří mezi ně dřevo stromů, bavlněné hadry nebo sběrový papír. Suroviny se rozvlákňují „mletím“ ve vodě. V papírenském stroji je nekonečné síto, na které natéká směs vody s celulózovými vlákny, pak se odvodní, lisuje a vysuší. Výsledkem je papír jak ho známe.

Při výrobě papíru je sběrový papír velmi důležitý. Novinový papír, obaly na vajíčka nebo většina toaletních papírů a vlnitých lepenek jsou takřka výhradně z recyklované suroviny.

Papír se recykluje velmi snadno a dobře, ale nedá se narozdíl třeba od skla recyklovat nekonečně. Při opakovaném rozvlákňování a papírenském mletí se původně dlouhá vlákna celulózy postupně zkracují. Zatímco na kvalitní papíry se používá celulóza s velmi dlouhým vláknem, na výrobu toaletního papíru se může používat surovina s kratším vláknem a proto nemá tento papír žádnou zvláštní mechanickou odolnost. Papírové vlákno může projít recyklací čtyři až sedmkrát, pak už je příliš krátké a papír z něj nejde vyrobit. Tyto zbytky však jde například také kompostovat nebo použít na izolace či nástřiky.

Do MODRÉHO kontejneru patří:

- noviny
- časopisy s papírovou obálkou
- staré sešity

- knihy
- lepenkové krabice
- papírové obaly
- ostatní papír všeho druhu

Do MODRÉHO kontejneru **nepatří**:

- karbonový papír (tzv.kopíráky)
- veškerý jiný odpad, který není papírový
- silně znečištěné papíry (od potravin, od barev, mastné)
- časopisy s obálkou z plastu

V dotříd'ovací lince se dále papír třídí na novinový papír, časopisy, lepenku a kartony a ostatní papír. Po dotřídění se jednotlivé druhy slisují a svážou do velkých balíků a následně odvezou do papíren.

3.2.3.D NÁPOJOVÉ KARTONY

V nápojových kartonech kupujeme džusy, mléko, víno, a jiné nápoje.

Nápojové kartony jsou takzvané vrstvené obaly, složené ze tří materiálů: papíru, hliníkové fólie a polyetylenové fólie. Papír, který se na jejich výrobu používá, má velmi dlouhá vlákna, a proto o něj mají papírny velký zájem.

Třídění nápojových kartonů se teprve v mnoha městech rozbíhá. Nápojové kartony se většinou sbírají do samostatných oranžových kontejnerů označených samolepkou, někde i do barevných pytlů, které se pravidelně odvázejí. Vytříděné nápojové kartony jdou většinou do papírny, kde je rozvlákní. Na papírovém stroji se pak oddělí papírová vlákna od ostatních vrstev. Vlákna se používají ve výrobě. Zbytek, obsahující hlavně hliníkovou fólii a polyetylen, se zatím většinou spaluje. Z nápojových kartonů se také vyrábějí stavební desky a to tak, že se nápojové kartony rozemelou a pak se z nich přidáním různých plniv za tepla vylisují desky.

3.2.3.E BIOODPAD

Bioodpad je zkratka pro biologicky rozložitelný odpad. Mezi bioodpad patří například: tráva, listí, větve, odpad ze záhonů a z údržby zeleně, slupky od ovoce a

zeleniny, zbytky z přípravy jídel, skořápky z vajíček, kávová sedlina, popel při topení dřevem, zbytky z pekáren, restaurací a jídelen a jiné.

Pro zpracování bioodpadu z údržby městské zeleně nebo od lidí ze zahrad města budují kompostárny. Domácí kompostování je běžná a historicky ověřená metoda. Kompostováním vznikne kvalitní hnojivo, které je přirozenější než hnojiva umělá.

Do domácího KOMPOSTU rozhodně **nepatří**:

- zbytky z masa, kosti
- popel z topení uhlím
- zbytky vařených a kořeněných jídel

Bioodpady z údržby zelených ploch můžeme odevzdávat ve sběrných dvorech. Kompostování napodobuje běžné přírodní procesy. Z rostlinných zbytků působením bakterií, žížal, hlístic, plísní a nižších hub vznikne po nějaké době humus, který v půdě působí jako ideální hnojivo. Zlepšuje taky strukturu půdy, a je proto pro zahrady a pole nenahraditelný. Kompostování tento proces urychluje a zintenzivňuje. To co ve volné přírodě trvá i několik let, zvládneme pomocí kompostování již za pár měsíců. Průmyslové kompostárny využívají jako surovinu pro výrobu humusu bioodpady z městské zeleně i od lidí, ale i zbytky zeleniny a ovoce z obchodů a supermarketů, některé odpady ze zemědělství, piliny a podobně. Některé novější kompostárny mají zařízení na tzv. hygienizaci odpadů (zbytky jídel z jídelen, kuchyní a restaurací) v nich procházejí vysokou teplotou, takže se vydesinfikují a mohou se pak normálně zkompostovat. Dáme-li do kompostu něco nevhodného, mohou se všechny ty bakterie a žížaly v podstatě otrávit, a žádný kompost nevznikne a proto, aby se rozběhly kompostovací procesy a kompost byl kvalitní, nesmí se do suroviny dostat nic jiného, hlavně ne plasty nebo nebezpečné odpady.

Bioodpady se nemusejí jen kompostovat. V poslední době se u nás buduje stále více bioplynových stanic. Bioodpady se v bioplynových stanicích rozkládají za vyšší teploty a bez přístupu vzduchu speciální anaerobní bakterie. Jejich působením se uvolňuje metan, což je plyn, který je běžně součástí například zemního plynu. Vznikající metan se jímá a čistí a používá se jako palivo v tzv. kogeneračních jednotkách, které vyrábějí elektřinu a teplo. Bioodpady se tak stávají zdrojem energie. Do bioplynových stanic se mohou dávat také zemědělské odpady (z kravínů a vepřinů), nebo kuchyňské zbytky. Na konci celého procesu zůstává celkem malý zbytek, který má vlastnosti humusu a zpracovává se v kompostárně na hnojivo.

V některých městech se již zavádí sběr bioodpadů i z domácností do speciálně vyrobených hnědých kontejnerů, aby se omezilo hnití bioodpadu.

3.2.3.F NEBEZPEČNÝ ODPAD

Mezi nebezpečný odpad řadíme odpad ve kterém jsou látky, které mohou být nebezpečné člověku, zvířatům, rostlinám nebo obecně životnímu prostředí. Například když se starý olej dostane do podzemní vody (stačí relativně malé množství), poznají to všichni v širokém okolí na svých studnách a toto znečištění se navíc velmi těžko odstraňuje. Proto je třeba s nimi zacházet tak, aby nám od nich nehrozilo žádné nebezpečí.

Nebezpečné odpady končí většinou na skládkách nebezpečného odpadu. Ty mají vyšší stupeň zabezpečení než běžné skládky komunálního odpadu. Některé druhy nebezpečných odpadů se je možné i recyklovat a některé končí ve spalovnách.

Nebezpečný odpad pochází pouze minimálně z domácností, mnohem více nebezpečného odpadu vzniká v průmyslu, zemědělství nebo ve zdravotnictví. Jelikož ukládat nebezpečný odpad na speciálních skládkách je velmi drahá záležitost, snaží se firmy produkovat jich co nejméně, nebo upravovat své technologie tak, aby vůbec nevznikaly.

Mezi nebezpečný odpad například patří:

- staré léky
- baterie (obsahující některé těžké kovy)
- domácí úklidová chemie, odmašťovače a různé čističe
- prostředky na hubení hmyzu
- zářivky obsahující rtuť
- ledničky
- obrazovky a monitory PC
- staré typy autobaterií
- nemrznoucí náplně do motorů
- použité motorové oleje
- organická rozpouštědla
- lepidla
- barvy, laky a ředidla
- umělá hnojiva
- prostředky na hubení plevelů a škodlivého hmyzu (pesticidy, herbicidy)

Nebezpečný odpad je možné odevzdat do sběrného dvora, kde se třídí do jednotlivých kontejnerů. Na místech, kde není sběrný dvůr, pořádají obce několikrát za rok mobilní sběr nebezpečného odpadu, kdy přijede speciální auto s proškolenou obsluhou, která od lidí odebere jejich nebezpečné odpady a rovnou je třídí podle jednotlivých druhů.

Další osud nebezpečného odpadu je různý. Většinou si do sběrného dvora pro ně přijedou specializované firmy. Pokud lze některé odpady recyklovat, odváží se do zpracovatelského závodu. Z autobaterií se v hutích z nich získává olovo. Ze zářivek se zpátky získává rtuť, kterou obsahují. Monitory se recyklují a vyrábí se z nich opět obrazovky.

Určité odpady z průmyslu nebo ze zdravotnictví nelze ukládat ani na skládky nebezpečného odpadu, ty pak putují ve speciálních kontejnerech do spaloven. Aby spalovny neohrozily své okolí, mají pro svůj provoz stanoveny velmi přísná pravidla. Ta se týkají hlavně limitů vypouštěných emisí do ovzduší, nebo druhů spalovaných odpadů. Kromě spaloven nebezpečného odpadu máme i spalovny komunálního odpadu což jsou zařízení na energetické využívání odpadu.

3.2.3.G OSTATNÍ ODPAD

Mezi ostatní odpad řadíme vše co se nevejde do kontejnerů (koberce, nábytek, suť, linoleum, elektrospotřebiče, pneumatiky apod.). Tyto odpady odvážíme do sběrného dvora, kde se opět třídí do jednotlivých kontejnerů. Sběrný dvůr není jen pár kontejnerů postavených ve dvoře, ale musí splňovat dané podmínky. Musí mít například zpevněnou, odvodněnou plochu, z níž jsou dešťové vody zachycovány, sklad nebezpečného odpadu a v neposlední řadě musí zde pracovat proškolená obsluha, která ví, jak s čím naložit.

S roztríděným odpadem se nakládá různým způsobem dle jednotlivého druhu. Stavební suť nejen z domácností, ale i ze staveb, se recykluje a znovu používá na stavbách jako stavební materiál nebo štěrk na zásypy. Kovový odpad se dále třídí na barevné kovy a železo, následně se pak odváží do hutí k dalšímu zpracování. Autovraky se nejdříve zbaví provozní kapaliny, airbagů a dalších věcí a pak se celý rozdrtí na kousky. Ty se dále třídí a zpracovávají. Pneumatiky se většinou používají jako palivo v cementárnách nebo se recyklují. Z gumové drti se vyrábí například izolační rohože. V některých zemích se materiál ze starých pneumatik dokonce používá jako přísada do asfaltů.

3.2.3.H SMĚSNÝ KOMUNÁLNÍ ODPAD

Směsný odpad je tvořen smícháním všech složek odpadu. Patří sem domovní odpad (všechny věci, které nepotřebujeme a vyhodíme), odpad od živnostníků, ale také odpad vznikající při čištění veřejných komunikací a prostranství i odpad z košů na ulicích. Takový odpad se nedá dobře třídít a následně recyklovat, protože je v něm všechno znečištěné. Proto ten to odpad jde většinou na skládku.

Z komunálního odpadu lze vytrídít a recyklovat skoro 50%. Skutečně se třídí a využívá jen kolem 10 až 15 %. Do černého kontejneru na směsný odpad patří jen to, co není možné dát do barevného kontejneru. Když odpady bez vytrídění vyhodíme, nebude možné ho žádným způsobem využít.

Do ČERNÉHO kontejneru **patří:**

- hygienické potřeby (papírové kapesníky, jednorázové pleny atd.)
- CD nosiče
- výrobky z PVC (hračky, novodurové trubky, nádoby)
- pěnový polystyren
- kovové fólie z jogurtů
- konzervy
- porcelánové předměty
- keramika zrcadla
- znečištěné obaly
- veškeré další odpady, které nelze recyklovat

Směsný komunální odpad se odváží na skládky. Ty jsou rozděleny do tří základních skupin podle vlastností skládkových odpadů.

1. Skládky interního odpadu – mohou se na nich skladovat jen například suti, stavební odpady, výkopové zeminy a podobné materiály.
2. Skládky ostatního odpadu – jsou více zabezpečené, na nich se ukládají komunální odpady i některé průmyslové odpady, živnostenské odpady.
3. Skládky nebezpečného odpadu – mají nejvyšší stupeň zabezpečení a skladují se na nich nebezpečné odpady.

Aby odpady neohrožily podzemní vody, mají skládky několikanásobnou izolaci, tvořenou z několika vrstev jílu a speciálních plastových fólií. Voda z deště a sněhu je spotřebována při rozkladných procesech, které ve skládce probíhají. Přebytek skládkových vod se zachycuje v jímkách. Skládka se buduje postupně po jednotlivých částech tzv. kazetách. Když se jedna kazeta naplní odpadem, uzavře se zrekultivuje. To znamená, že odpady se

překryjí definitivní izolací z plastové fólie, vrstvy jílu a zeminy. Nahoře se vysadí tráva a keře. Rekultivovaná skládka vypadá po pár letech jako obyčejný kopec. Provozovatel musí zrekontrolovanou skládku ještě dlouho sledovat, aby se zabránilo případnému úniku škodlivin.

Uvnitř skládky se začnou postupně odpady rozkládat činností bakterií a dalších organismů. Při rozkladném procesu vzniká skládkový plyn složený hlavně z metanu a oxidu uhličitého. Proto jsou skládky vybaveny odplynovací soustavou. Na větších skládkách se plyn jímá a používá se k vytápění, nebo výrobě energie. Skládka je činná 10 až 20 let, pak produkce plynů postupně ustává.

Označení obalů

Při třídění je někdy obtížné zjistit, z jakého materiálu je obal vyroben a do kterého kontejneru patří. Proto jsou na obalech různé značky, které nás informují, jak máme s takovým obalem po použití naložit. Na obalu jsou obvykle dvě značky. Šipky s číslem nebo zkratkou nám říkají, z jakého materiálu je obal vyroben. Druhá značka tento materiál blíže popisuje. První značka informuje spotřebitele do kterého kontejneru obal dát a druhá značka slouží hlavně zpracovatelům pro třídění a dalším zpracování obalů. Stejnými značkami jsou označeny i kontejnery, takže i samotné kontejnery nás informují do kterého co patří.

3.3 SEZNÁMENÍ S MATERIÁLY

„K vnímání věci materiálů, ale i k intuitivnímu objevování skrytých souvislostí, je třeba mít citlivé smysly a ducha. Základními předpoklady k vnímání jemných podnětů je vybaven téměř každý z nás. Abychom byli schopni tyto podněty prožívat, musíme s nimi přicházet do kontaktu, učit se je vnímat, rozlišovat a reagovat na ně. Výuka se proto zabývá sbíráním a porovnáváním různých materiálů, jejich proměňováním a kladením do vzájemných vztahů, prožíváním jejich účinků. Sbírané materiály v sobě skrývají vedle estetických podnětů také smyslové prožitky, které sbírání doprovázejí. Na impulsy získané při sbírání, lze navázat třebas vymyšlením asociací či příběhů, např. příběh o zrezivělém plechu, o vláknech koudelce, o hrsti obilek nebo ohořelém dřevě, a rozvíjet tak dětskou fantazii.

Spojování vzájemně nesourodých materiálů přináší nesčetné kombinace hmatových podnětů. Dítě se dotýká kontrastních povrchů, ostřeji vnímá jejich haptické kvality. Z rozdílných hmatových zážitků vyrůstají silné emotivní impulsy. Příjemně může působit setkání ztrouchnivělého dřeva a kamene, kde je možné zamyslet se nad jejich odlišnými vlastnostmi nebo nad proměnami, kterými během věku přicházejí. Naopak až odpudivě může působit náhlý přechod od dotýkání kamene ke kontaktu s blátem nebo od kožešiny k hladké ostrosti střepe.

V krátkém časovém úseku lze sledovat a zaznamenávat některé přirozené proměny materiálů a tkání, třeba rezavění železa, zakalení a vyjasnění vody, seškvaření umělé hmoty, tání sněhu, postupování barvy do květu kopretiny. Sami býváme iniciátory těchto změn v situacích, kdy hra s materiálem již nabývá charakteru výtvarných akcí. Například lze trhat a mačkat papír, který se pozvolna rozpadá na prach, nebo ručně leštit kouli ze suché hlíny a vkládat do ní teplou energii lidských dlaní.

Záměrné záměny materiálů přinášejí nové významy. Setkáme-li se místo s drsným povrchem s hladkým leskem, jsme překvapeni. Pokryje-li měkká látka tvrdý kraj krabice, vnímáme tuto krabici zcela jinak. Také lze materiály zaměňovat skutečně – přenášet lesní půdu na louku a naopak, polepovat soubor čtverců různými texturami, obalovat předměty plechem či igelitem. Jindy se žáci mohou soustředit na záměny materiálů ve studijní kresbě, kde přepis nezvyklých materiálů také vyvolává silný dojem.

Nové materiálové objevy inspirují k hledání asociací. Např. členitý povrch kamene někoho přivede k představě zamračené oblohy, jinému připomíná žíly na lidské ruce, nebo vzkazy z pravěku. Pro vyjádření své představy musí každý sám volit odpovídající prostředky. Na materiálové podněty lze odpovídat záznamy, úvahami, nebo výtvarnými parafrázemi. Záznamy dokumentují naleziště i stav materiálu.

Pozorování materiálů a prožívání jejich účinků je přitažlivé pro všechny žáky. Pro každou věkovou skupinu je však nutné volit jiný způsob motivace, který by odpovídal citové, rozumové a výtvarné vyspělosti dětí. Po metodické stránce se setkáváme s obtížemi jenom tam, kde na tyto činnosti nejsou žáci psychicky připraveni a kde neklid, nezáměr, neporozumění či posměch brání vytvoření potřebné atmosféry. Pokud se děti nezklidí natolik, aby mohly vnímat jemné materiálové podněty, materiálová setkání je neosloví.

Materiálů, vhodných pro tvarování je celá řada a velice se svým povrchem, tvárností, nosností a výrazovými účinky liší. Některé jsou plošné, třeba plech, folie, nebo

polyethylen, jiné mají spíše lineární charakter, např. motouz nebo drát. Některé materiály působí stejně svým lineárním jako plošným charakterem, např. drátěné pletivo nebo papír.

Kombinování různých materiálů dovoluje vyniknout jejich příbuzným, nebo naopak kontrastním vlastnostem, třeba lesku a matnému povrchu, nebo vláknitosti, přírodní nebo kovové barevnosti. Uplatnění různých druhů vláken např. koudele, motouzu, sisalu či kobercové vlny, souvisí se snahou vystupňovat výraz, pevně spojit jednotlivé části plastiky nebo ji dekorativně ozdobit.“³

V ekoateliéru můžeme využít různé odpadové a přírodní materiály. Občas nás asi překvapí co vše se dá využít. Když se nad tím zamyslíme, zjistíme, že každou věc kterou vezmeme do ruky si můžeme nějakým způsobem restaurovat nebo přetvořit dle naší fantazie na nějaký zajímavý výtvar. Je to stejné jako když sledujeme mraky na obloze, každému z nás připomíná plující obláček po obloze něco jiného. Někomu připomíná ovečku, jinému zas třeba rybu. A tak je to i s odpadovými a přírodními materiály. Většinou nemáme hned představu jak konkrétně danou věc využijeme nebo si zpětně po nějakém tvoření uvědomíme, že zrovna z tohoto by byly dobré třeba rohy pro čerta, kterého jsme nedávno vyráběli a tenkrát jste nemohli přijít na to z čeho by jste je mohli vyrobit. Nejvhodnější je si různé materiály shromažďovat, jelikož když máme dostatečné množství různorodých materiálů, jde nám tvoření úplně samo.

Mezi materiály vhodné pro výtvarnou tvorbu můžeme zařadit papír, plasty, kovy, dřevo, přírodniny, sklo, textil a jiné. Například papír je široký pojem a tak se pokusím uvést co vše se dá zařadit do jednotlivých skupin, k čemu a jakým způsobem je můžeme například použít.

3.3.1 PAPIR

„Historie papíru sahá až do dávné minulosti na samý počátek druhého století. Vlastní vynález papíru proběhl v Číně. Kdy čínskému ministru se podařilo vyrobit první papírovou hmotu z hedvábných proužků v roce 105 n. l. Během času se do ní

³ Roeseová, Věra; *Techniky ve výtvarné výchově*, 1996, Praha, Sarah

experimentálně přidávaly ještě morušové větve, kůra stromů, lýko, konopí a vysloužilé rybářské sítě. Výrobní postup byl přísně střeženým tajemstvím.“⁴

PAPÍR :

- časopisy
- noviny
- reklamní letáky
- starý balicí papír
- obálky, sáčky
- knihy
- noty
- administrativní papír
- skartovaný papír
- pohlednice
- tapety
- různé druhy kartonu
- krabice, krabičky např. od bot různých potravin, dárků, obuvi
- papírové rule např. od toaletního papíru, od metráže, od kobereců...
- vlnitá lepenka
- plata od vajíček

„Papír je nejvhodnější materiál pro tvarování, je materiálem mnoha tváří. Papír se dá formovat spontánně, nebo záměrně konstruovat daný tvar. K tvarování využíváme archů či útržků papíru různé síly a vzhledu. Můžeme je mačkat, trhat, podkládat vrstvit. Papírovou plastiku fixujeme lepením, ovazováním provázkem či lepící páskou, nebo ji lze i sešít. Rozměrnější plastiky tvarujeme na vnitřní kostře ze stočeného kartonu, z drátu, ze zmačkaných a ovázaných novin nebo pletiva. Pro větší trvanlivost plastiky ji můžeme zpevnit latexovým nátěrem. Plastiky z trhaného a mačkaného papíru lze kombinovat s jinými materiály, ale i s kreslířskými a malířskými technikami, s frotáží a koláží. Pro tvarování je vhodný například ručně vyrobený papír na jehož výrobu používáme taktéž

⁴ Kunz, Ina; Ruční papír jednoduše a tvořivě, 2000, Uh. Hradiště, CFA+H

odpadový materiál – telefonní seznamy, časopisy, počítačový papír, noviny, dárkový papír, obaly na vejce a zeleninu. Ručně vyrobený papír není nic jiného než recyklace, tento papír má zvláštní strukturu. Na omak je nestejněměrný. Jeho možné lisovat, mačkat, muchlat, ohýbat, skládat, stříhat, trhat, škubat, lepit, opalovat. Je možné na něj také psát, malovat, potiskovat nebo z něj vytvářet umělecká díla.“⁵

3.3.1.A RUČNÍ PAPÍR

„Pro výrobu ručního papíru si připravíme odpadový materiál - telefonní seznamy, časopisy, počítačový papír, noviny, dárkový papír, obaly na vejce a zeleninu, který nastříháme nebo natrháme na malé kousky o velikosti cca 3x3 cm. Ty pak dáme do kbelíku s vodou, do které přidáme malé množství lepidla na tapety a necháme je nejlépe několik dní stát, aby papír sám absorboval potřebné množství vody a lepidla. Voda s hmotou by měla být v poměru 1:1, aby mohla vzniknout jemná tekutá papírovina. Po dostatečném odstátí hmotu rozmělníme ponorným mixérem nebo elektrickou vrtačkou s nástavcem pro míchání barev. Doba mixování závisí na tvrdosti papíru, většinou postačí pár minut. Výsledná hustota rozmělněného papíru by se měla pohybovat zhruba mezi hustotou kaše a polévky, což ovlivníme přidáním vody. Další postup výroby ručního papíru závisí na tom, zda chceme vyrobit jednoduchý ruční papír na případné psaní a kreslení anebo papír s příměsí. V prvním případě stačí už jen pravidelně hmotu papírovou hmotu na ústřížek koberce nebo deky a nechat v klidu prosychat po dobu asi jednoho týdne. Hotový papír opatrně sejmeme. V druhém případě je možné povrch měnit strukturováním nebo vkládáním různých materiálů, nebo papír doplnit řadou příměsí (od různých druhů koření, trav, listů, mladých květů, pilin, až po borůvky, různé lesní plody, kávu, čaj – fantazii se zde meze nekladou). Vhodné je však volit materiály přírodní, a to i v případě barvení papíru. S příměsmi promícháme papír buď rovněž v mixéru, nebo jimi posypeme až posléze, kdy je rozlitý na koberci. Pro strukturování nebo vkládání je možné využít různorodé materiály, jako například: drát, nitě, stužky, tkaniny hrubé nebo jemné struktury, krajky, slídu, peří, gumové kroužky, rozstříhaná brčka, semínka, rýži, suché rostliny, písek, sláma, vlákna, pozlátka, puzzle, tiskopisy a jiné.“⁶ Zručnost v této technice získáme

⁵ Roeseová, Věra; *Techniky ve výtvarné výchově*, 1996, Praha, Sarah

⁶ Kunz, Ina; *Ruční papír jednoduše a tvořivě*, 2000, Uh. Hradiště, CFA+H

vlastně až na základě praxe a osobní zkušenosti s vlastnostmi různých papírů. Potřebné množství lepidla odhadne člověk až zpětně, ze samotného výsledku (v případě přesycení směsi je papír příliš tvrdý a má tendenci se lámat). Místo lepidla můžeme též použít vaječný bílek či bramborový škrob, neboť mají podobné účinky. Podložka by měla být ze savého materiálu nebo mít charakter síta, aby jím prosakovala voda z prostřeného papíru. Abychom vytvořili jemný papír, který je vhodný na psaní či kreslení, potřebujeme notnou dávku zkušeností. Proto doporučuji si tuto techniku nejprve vyzkoušet, než se pustíme do výroby ručního papíru s dětmi. Tato technika je sice náročná jak na zručnost tak na čas, ale přináší možnost proniknout do tajů papíru a přiblížit dětem historii papíru, jelikož se při práci posuneme o pár století zpět do ruční papírný.

O tvárnosti ručního papíru se přesvědčíme při výrobě reliéfů. K této práci opět potřebujeme vláknitou kaši, kterou přecedíme přes síto, kaše by měla obsahovat jen tolik vody, jaké se v ní zadrží po pečlivém prolití skrze síto. Dále potřebujeme vtačovací formičky na pečení. Nejdříve se formička vymaže pomocí štětce namočeného v glycerinu, aby se papírová hmota později uvolnila. Pomocí malé lžičky plníme formičky vláknitou kaší tak, že papírová hmota musí asi o 1 cm přesahovat okraj formičky. Po 24 hodinách je hmota suchá a je možné ji z formičky vyjmout. Výtvary je možné nalepit na barevné kartičky, tak nám vzniknou okouzující pozdravy či přáníčka. Silnější reliéfy s dostatečně pevným okrajem můžeme propíchnout dírkou, provléci provázek a posléze pověsit. Podobným způsobem provedeme ražbu. “Ražba vznikne na papíře tak, že se vyvýšený povrch vyrazí do papíru. K tomuto účelu jsou vhodné nejrozličnější materiály: tkaniny s velkými oky z kovu nebo umělé hmoty, textilní materiály jako např. krajky nebo tkaniny s hrubou strukturou, různé silné šňůrky, klíče, nůžky a cokoliv jiného s výraznou strukturou do tloušťky 1cm. Při vyrážení postupujeme následně: ihned po slisování naskládáme na sebe v tomto pořadí následující předměty: základní deska, 1 kus suché pokládací plsti, vyrážený materiál, 1 – 3 archy, 3 kusy suché pokládací plsti, krycí deska. Nyní vzniklý stoh znovu slisujeme. Opatrně všechno rozložíme a vyrážené archy položíme samostatně na bílé papíry a necháme uschnout. Ražený papír opět využijeme na přáníčka, pozdravy nebo při výrobě koláží či dekorace.”⁷

⁷ Kunz, Ina; Ruční papír jednoduše a tvořivě, 2000, Uh. Hradiště, CFA+H

3.3.1.B KAŠÍROVÁNÍ

„Pro tvarování často využíváme spíše kašírování jelikož je mnohem méně náročné jak na čas, tak i technicky a zvládne je každý hned napoprvé. Pro zhotovení výrobku pomocí kašírování si nejprve musíme vyrobit jeho kostru. Ta se dá připravit ze silnějšího drátu a králíčího pletiva, kterou následně omotáme gázou nebo při výrobě oválných předmětů nám dobře poslouží nafouknuté pouťové balónky. Povrch konstrukce můžeme vyrobit několika způsoby: buď potáhneme gázou nebo jutou a natřít několika vrstvami latexu (celý postup můžeme několikrát zopakovat, místo latexu lze použít i sádro) nebo vrstvit na sebe novinový papír namočený do škrobu případně v kliču. V případě, že jsme na konstrukci použili nafukovací balónek, vypustíme vzduch a vyjmeme ho z vnitra výrobku. Otvor můžeme dodatečně zakrýt nebo jej využít k upevnění dalších prvků. Zbývá barevně vyřešit povrch. Celou plochu potřeme bílým latexem, který můžeme zatónovat tónovací pastou. Na neutrální nátěr nanášíme temperovou barvu štětcem, nebo stříkáme přes sítko starým kartáčkem na zuby. Pokud nechceme mít povrch rovný, ale toužíme dát vyniknout záhybům, můžeme jej vymodelovat. K modelaci nám poslouží role buničiny, nebo jakýkoliv měkký savý papír či třeba karton z krabice. Pláty namočené ve směsi lepidla (např. Herkules) a vody formujte rukama přímo na podklad v libovolné hustotě a směru. Práci necháme opět zaschnout do druhého dne.“⁸

3.3.1.C ZDOBENÍ PAPÍRU

TISK

Starý nevzhledný papír můžeme rozzářit různými potisky. Už jako malé děti jsme se setkali s primitivními tiskátky z brambor a byli ohromeni překvapivým výsledkem. Potiskem nejen zkrášlíme papír, ale užijeme si spoustu legrace a zároveň můžeme dát prostor své fantazii. Naši bujnou fantazii můžeme využít nejen při motivech potisků, ale i při výrobě tiskátek. Ta se dají vyrobit opravdu prakticky z čehokoli. K výrobě tiskátek můžeme použít již zmíněnou bramboru, kterou rozpůlíme na dvě poloviny. Z každé poloviny si vytvoříme tiskátko, nejprve si na rovnou plochu nakreslíme daný motiv a

⁸ Fulková, Marie; Novotná, Marie; Slavík, Jan; Smolík, Jan; Smolíková, Klára; Výtvarná výchova pro 8. a 9. ročník základní školy a víceletá gymnázia, 1997, Praha, Fortuna

posléze jej vykrojíme a odřízneme přebytečné části brambory, tak aby zvolený motiv vyčníval pár milimetrů nad zbytek brambory. Tato tiskátka jsou vhodná na drobné motivy. Pro větší obrazce zvolíme, též velmi jednoduchou a rychlou výrobu razítka. Z materiálu (kartonu, pěny, molitanu, vlnité lepenky, filcu, lísky aj.) vystříhneme požadovaný tvar potisku a nalepíme na kousek dřeva nebo silnějšího kartonu. Jiné tiskátko lze vyrobit nalepením silnějšího provázku též na dřevo nebo karton, kam si také můžeme předem předkreslit předlohu požadovaného obrazce. K obtiskům můžeme použít také části těla - samotný prst, prsty, celou dlaň nebo třeba i chodidlo (bosé i obuté). K tisku použijeme obyčejné vodové nebo temperové barvy, ale nejlepší výsledky získáme s barvami olejovými. Tyto možnosti tisku lze použít i na dřevo nebo na textil, pokud chceme, aby se takto upravená látka dala prát použijeme barvy na textil. Tisknout se dá téměř vším, co má vystouplý povrch. Otisk můžeme získat u většiny věcí, které mají povrch s nějakou hrubou strukturou nebo vzorkem. Takové předměty najdeme doma i venku. Předmět jehož otisk chceme získat pokryjeme barvou pomocí velkého štětce nebo válečku. Na nabarvený předmět položíme list papíru a pevně, plynule jej přitlačíme, nebo přes papír přejedeme čistým válečkem. Papír opatrně zvedneme a otisk necháme zaschnout.

STŘÍKÁNÍ

Zajímavý barevný papír získáme i pomocí nátěru nebo postřiku. Na větší plochu papíru nanášíme barvu širokým plochým štětcem, válečkem nebo třeba houbou pomocí níž získáme zajímavý mramorový vzhled použijeme-li více barev. Houbou barvu neroztíráme, ale nanášíme jakoby jsme tiskali. Barevný papír s různými motivy získáme pomocí šablony. Tu položíme na list papíru a pomocí tlustého štětce s krátkými, tuhými štětinami naneseme tečkováním do výřezů v šabloně barvu. Šablonu můžeme využít i k vytváření otisků. Položíme ji na arch papíru a stříkáme přes ni směrem od sebe barvu. Ke stříkání použijeme kartáček na ruce nebo starý zubní kartáček a kousek lepenky. Kartáček ponoříme do středně husté barvy a nad archem papíru přejíždíme po štětinách malou kartičkou. Před nástřikem můžeme některé části čistého papíru zakrýt kartičkami různých tvarů. Když pak kartičky zvedneme zůstane po nich čistý tvar. Při stříkání barev se snadno něco zašpiní, proto by jsme měli dbát na to, aby bylo všechno okolo dobře zakryto.

Velké malířské štětce nám zajistí velké zajímavé skvrny. Štětec ponoříme do středně husté barvy, postavíme se nad velký list papíru a třepeme jím nahoru a dolů. Pro zajímavější efekt postřiku použijeme různé barvy vrstvené na sobě.

K zvláštnímu designu dojdeme použijeme-li před nanášením středně husté barvy voskovou pastelku nebo svíčku, kterou nakreslíme na papír nějaký vzor. Barva nezůstane v místech, kde jsou stopy po vosku.

MRAMOROVÁNÍ

Mramorováním získáme nezvyklé nepravidelné vzory duhových barev a všemožných odstínů, umožní nám vytvořit nesčetné množství originálů, žádný papír nebude stejný. Na mramorování použijeme plech na pečení aspoň 2,5 cm vysoký nebo nízkou plnou přepravku. Nádobu by měla být dostatečně velká, aby se nám do ní vešel papír, který chceme mramorovat. Naplníme plech téměř po okraj vodou, přidáme pár kapek octa. Na hladinu kápneme malé množství olejové barvy a rozvíříme ji tyčinkou, tužkou nebo lepenkovým hřebem. Čistý list papíru uchopíme za opačné strany a položíme jej na hladinu vody. Opatrně papír vyjmeme, položíme ho obarvenou stranou navrch na novinový papír a necháme uschnout.

3.3.1.D TROJROZMĚRNÉ PLASTIKY (prostorové vytváření)

Další zajímavou variantou jsou trojrozměrné plastiky, které se dají ztvárnit nepřeberným množstvím možností, jelikož můžeme používat jakýkoliv papír různého tvaru, druhu, kvality i formátu. Papírové plastiky můžeme samozřejmě kombinovat i s jinými materiály dle naší fantazie, které se rozhodně meze nekladou. Práci si výrazně ulehčíme použijeme-li některé z dostupných polotovarů, jako jsou různé papírové krabice, krabičky, pytle, pytlíky, trubičky, rule od metráže, skartovaný papír, vlnitou lepenku, plata od potravin, plata od vajec aj.

ŘEZÁNÍ A OHÝBÁNÍ PAPÍRU

Plastika každého jistě upoutá použijeme-li při práci řezání a ohýbání papíru, čímž vytvoříme zajímavé plastické obrazce a což naší tvorbu velmi pozvedne. K nařezávání lze použít papír poskládaný jako harmonika. Pomocí pravítka a tupého nožíku vytlačíme do papíru rovné čáry shora dolů. V místech vytlačených čar uděláme sklady harmoniky. Pomocí tužky a pravítka nakreslíme ve středu skladu čtverce nebo trojúhelníky. Plnými čarami označíme čáry řezu a přerušovanými čáry ohybu. Přerušované čáry vytlačíme do papíru, plné čáry nařízíme lámacím nožem. Vytvořený tvar mírným tlakem ohneme

nahoru nebo dolů, nebo můžeme naříznout pouze poloviny čtverců, trojúhelníků, kruhů, obdélníků a následně vyřezané části ohneme ven z papíru. Zajímavého efektu docílíme vyřezeme-li dovnitř obrazce menší a ještě menší, tak že nám vzniknou tři stejné obrazce od nejmenšího po největší. Také můžeme zkusit naříznout širší proužky papíru a obtočit jejich konce okolo tlusté tužky, aby se vytvořili papírové ruličky stočené jak šnečí ulita. Vyřezané tvary zvýrazníme podložíme je barevným papírem, třeba z nějakých časopisů.

Při výrobě plastiky často využijeme i vrstvení, kdy na sebe lepíme jednotlivé polotovary či všelijaké druhy materiálů včetně různých druhů papíru různých tvarů. K lepení papírových částí použijeme jakékoliv lepidlo na papír, v případě lepení jiných materiálů nám dobře poslouží lepidlo Herkules.

Podobnými způsoby lze vytvořit i trojrozměrné plošné obrazy, pro finální barevnou úpravu povrchu můžeme využít barev ve spreji.

Starý vyřazený měkký papír je jak stvořený pro muchláže. Zde využijeme novinový papír, listy ze zlatých stránek, kancelářský papír, balicí papír, aj.

MUCHLÁŽ

K muchláži použijeme opět měkký vyřazený papír, který natrháme na různě velké kusy a pak je následně muchláme, kroutíme, stáčíme do ruliček, kuliček nebo jen tak ledabyly dle nálady a námětu. Následně z jednotlivých komponentů sestavujeme lepením na arch papíru daný obrazec, který si můžeme předem předkreslit slabě obyčejnou tužkou. Z malých barevných kuliček můžeme tvořit všelijaké mozaiky.

Ke slepení jednotlivých částí použijeme lepidla jako jsou herkules, chemopren, nebo pomocí lepicí pásky (izolepy), tavné pistole.

3.3.2 SKLO:

- různé sklenice, skleničky a jiné nádoby
- korálky
- střípky od vánočních ozdob
- skleněné kamínky
- lahve, lahvičky
- ploché sklo např. ze starého rámečku, z vitríny.....

Každý z nás měl určitě možnost kochat se nad krásou blyštivých skel, krásou vitráží, malovaného skla či mozaikou. Kdo by odolal možnosti si takovou nádheru vyrobit sám, přesto si určitě spousta z nás pomyslela, že tohle by jsme nikdy nezvládli. Staré nevyužité popřípadě i rozbité tabulky skel, odložené sklenice, skleněné kamínky a jiné nám dávají možnost vytvořit okouzlující skleněné obrázky, okenní dekorace, rámečky, svícny a jiné dekorace.

Dnes je již na trhu velká škála barev určená právě na malování na sklo. Barvy se nanášejí na sklo štětečkem nebo přímo z lahvičky pomocí nástavce. Pro stvrzení barvy se používá tepelná úprava v mikrovlnné troubě nebo v klasické troubě, po stvrzení barvy můžeme bez obav nádobu mýt. Stejným postupem lze využít i barev na sklo, ale tyto barvy nelze stvrdit, proto je vhodné je použít pouze pro dekorativní účely.

Větší nádobu s čirým sklem můžeme využít pro vytvoření dekorace v kombinaci s přírodními materiály. Například můžeme nádobu naplnit mušlemi, ulitami, oblázky, potravinami, různými druhy písku nebo do ní vysázíme kaktusy nebo vytvoříme různá aranžmá.

MOZAIKA

„Z odřezků barevných skel, vyrobíme zajímavé mozaiky. Díly skla nařežeme na drobné útvary karbidovým řezákem nejlépe samomazným, jelikož se řezací kolečko musí promazávat olejem, a nalámeme lámacími kleštěmi. Zadní stranu skleněných dílků potřeme lepidlem na sklo nebo silikonovým, nalepíme na podklad a necháme dobře zaschnout. Spáry vyplníme spárovací hmotou, tvrdým štětínovým štětcem nebo špachtlí. Pomocí mokré houbičky odstraníme z mozaiky přebytečnou spárovací hmotu. Mozaiku omýváme stále dokud není mozaika úplně čistá.“⁹

3.3.3 PŘÍRODNINY:

- šišky
- listy
- klacky
- tráva
- seno

⁹ Payneová, Vicki; Kouzelné vitráže Hra světla a barev v moderním interiéru, 2006 Praha, Ikar

- sláma
- keramická hlína
- různé plody např. jeřabiny, šípky, kaštany, žaludy, bukvice, makovice, len, ořechy
- bodláky
- větvičky zelené (jehličnaté i listnaté) nebo holé
- kameny
- mušle
- ulity
- citrusová kůra
- sušené ovoce
- skořápky od vajíček
- skořápky od ořechů
- semena
- koření
- čerstvé i sušené květiny
- písek
- korálky
- peříčka
- okrasné dýně
- mech
- kaštanové nebo ořechové slupky
- ovoce
- lýko
- kůra

Přírodní materiály získáváme většinou sběrem přímo v přírodě. Při sběru a uchovávání přírodnin by jsme měli dodržovat některé důležité zásady:

- a) sbíráme přírodniny vždy jen suché, zdravé, nenapadené plísní nebo škůdci
- b) květy by měly být v polorozvinutých poupatech nebo nepříliš rozkvetlé, aby nám vzápětí neopadaly
- c) rostliny sušíme v tmavé suché místnosti s možností odvětrávání, svázané ve svazcích, zavěšené květy dolů, bylinky nebo okvětní lístky, rozprostřeme v jedné

vrstvě na novinový papír, ovoce určené pro dekorace nakrájíme nejprve na kolečka, která též rozprostřeme na novinový nebo jiný savý papír, v tomto případě můžeme využít k urychlení sušení topení nebo troubu kde místo novin ovoce podložíme pečícím papírem a zlehounka při nízké teplotě několik hodin sušíme, nepečeme. Menší citrusové plody se slabou kůrou můžeme sušit i v celku, velmi působivě vypadá menší pomeranč s podélně nakrojenou kůrou. Takhle upravený pomeranč sušíme pozvolna na topení asi čtrnáct dní. Usušené plody skladujeme nejlépe v prodyšných textilních nebo papírových sáčcích .

- d) v případě sběru kamenů, ulit, mušlí a podobných materiálů by jsme měli dbát na následnou čistotu materiálu. Většinou nestačí pouze je umýt v teplé vodě, protože omytím vodou se zbavíme sice nečistot, ale ne bakterií a zápachu. Tuto nepříjemnost vyřešíme ponořením předmětů na pár hodin do slabého roztoku sava. Mušle, škeble, ulity rozhodně nedoporučuji vyvařovat, jelikož následně změni svůj vzhled.
- e) seno a sláma by měly být též dobře usušené, v žádném případě by nemělo čpět a obsahovat příliš prachu. Práce s tím to materiálem není vhodná pro alergiky.
- f) plody jako jsou kaštany, žaludy, jeřabiny, šípky nejsou k dlouhodobějšímu uchovávání vhodné, lze je uchovat pouze po dobu nezbytně nutnou a to rozprostřené. Jelikož jsou náchylné plísní.
- g) kůru citrusů před sušením uvedeme do žádaného tvaru, pomocí nože, nůžek, vykrajovátek apod. V případě navlékání jednotlivých částí na provázek při výrobě např. korálků nebo řetězů, je musíme navlékat již před sušením. K sušení můžeme opět využít topení.
- h) skořápky od vajíček, většinou používáme na kraslice. Vyfouklé vajíčko před použitím dobře omyjeme a vysušíme.

Přírodní materiály mají velmi široký rozsah použití. Nejčastěji je využíváme při aranžování okrasných vazeb, věnců, dekoračních květináčů a jiných sezónních nebo tématických dekorací (např. zvířátka, vonné sáčky, vánoční a velikonoční dekorace, obrázky, balíčky, na výzdobu oken, dárečky, řetězy, závěsy, zvonkohry, ozdoby).

3.3.4 TEXTIL:

- vyřazené oblečení
- odstřížky látek
- vlna
- provázky
- bavlnky
- šňůrky
- tkaničky
- záclony
- krajky
- stuhy
- nášivky
- plst'
- juta
- pytlovina
- kůže
- vycpávky
- koženka

Textilní materiály jsou též dobře dostupné, každý z nás má nějaké to staré vyřazené oblečení. Všechny látky by měly být vyprané a vyžehlené.

Ty se pak dají využít na různé postavičky (loutky, hračky, zvířátka, čarodějnice, strašáky, draky, čerty, strašidýlka), polštářky, jehelníčky, patchwork, prostírání, přáníčka, obrázky, koláže, přívěšky. Obnošená trika, starý ubrus, sukni nebo třeba staré prostěradlo můžeme rozzářit pomocí batikování..

Zbytky vlny, provázky, tkaničky, stuhy, šňůrky můžeme využít třeba na vlásky u postaviček, na svázání nebo nazdobení jednotlivých částí výrobku. Vlnu ze starého svetru můžeme použít na pletení nebo háčkování nových výrobků. Provázky použijeme na drhání, na náramky přátelství, jako šňůrky pro různé ozdoby, přívěšky, na navlékání korálků.

Z kůže či koženky můžeme vyrobit šňůrky k přívěškům, záložky, přívěšky na klíče, brože, bužírky, obal na knihu, kravatu.

3.3.5 PLASTY:

- igelity
- sáčky
- igelitové tašky
- bublinky
- molitan
- pěna
- polystyren
- PVC
- plastové lahvičky a krabičky např. od různých drogeristických, potravinářských výrobků
- obaly
- PET lahve
- víčka od PET lahví
- staré fixy
- mikroten
- potravinářská folie
- celofán
- knoflíky
- korálky
- sítčky např. od brambor ,ovoce
- brčka
- trubky
- bužírky
- hadice
- CD, DVD
- PVC výrobky např. matrace do vody, kruh, míče.....
- a jiné plastové výrobky.

Plastových výrobků je velká řada, jsou všude kolem nás v různé podobě, v podobě různých obalů, hraček, nádobek, pomůcek, podložek, stavebních prvků atd. Málokoho by asi napadlo, že se dají při výtvarném tvoření právě tyto materiály velmi zajímavým způsobem využít. Výrobky z plastů jsou většinou oblíbené pro svoji netradičnost, ale i pro svoji barevnou pestrost, jelikož plasty máme v široké škále barev.

I u plastů platí, že pracujeme s čistými materiály. U některých se můžeme setkat s ostrými hranami, zvláště při manipulaci a výrobě si musíme dát pozor, aby jsme se nezranili. Ve finální podobě můžeme tato místa začistit pilníkem, pomocí žehličky při použití pečicího papíru nebo nad plamenem.

Polystyren je využitelný na tiskátka, lodičky, jako aranžovací hmota, sníh, základ pro dekorace.

Molitan a pěna jsou dostupné v různých velikostech a tloušťkách, od toho se odvíjí jejich využití. Kostičky molitanu využijeme třeba na různé výplně výrobků (jehelníčků, polštářků, postaviček), na tiskátka, ale i na výrobky samotné (sněhuláky, motýly, květiny, stromečky, figurky...). Molitan se dá snadno tvarovat pomocí provázků, drátků, lepidla, šití a stejně jako jiné materiály ho můžeme vrstvit, zdobit, dokonce se dá na něj i malovat, nebo ho dle potřeby obarvit či nabarvit. K nabarvení postačí obyčejné barevné křídly, dobře fixují a nadále molitan nešpiní, jak by jsme očekávali po předchozích zkušenostech s nimi na jiných materiálech.

Celofán nebo potravinářskou fólii využíváme spíše k finálním úpravám. K dokončení jednotlivých výrobků (vonné krabičky, sáčky...), nebo k zhotovení dárkového balení.

Při zpracování PET lahví většinou využíváme zvlášť samotné lahve a zvlášť víčka. Z víček se dají vyrobit různé svíčky, stojánky, kolečka, kytičky, ozdoby, plošné obrázky nebo mozaiky dokonce obrovských rozměrů. PET lahve můžeme použít v celku nebo jednotlivé části, které získáme rozstříháním.

CD a DVD lze pro své třpytivé a duhové kouzlo využít k výrobě šperků. Je to nádherný polotovár, který se dá snadno a rychle proměnit v působivé předměty.

Brčka můžeme využít nejen jako materiál, ale také jako výtvarnou techniku, která je vhodná a zábavná zvláště pro malé děti. V tomto případě použijeme brčko k rozfoukávání vodových barev, tuše nebo sypkých materiálů po ploše papíru. Vezmeme-li brčko jako výrobní materiál, lze ho použít k výrobě ozdobného brčka, tykadel aj.

3.3.6 DŘEVO:

- hobliny
- klacky
- piliny

- odřezky
- lišty
- latě
- bedýnky
- lísky
- prkénka
- překližky
- kolíčky
- vařečky
- dřívka od nanuků
- krabičky
- a jiné dřevěné výrobky
- korek

Dřevěný materiál si rozdělíme na dvě základní skupiny. Na hotové dřevěné výrobky a na dřevo jako surovou hmotu, kterou budeme muset teprve nějakým způsobem opracovat.

Hotové výrobky většinou zrestaurujeme pomocí různých výtvarných technik (malbou, lepením všelijakých materiálů), dozdobíme, nebo využijeme jako základ budoucího výrobku.

Větvičky můžeme použít do vázy nebo do květináče k zavěšení různorodých ozdob (kraslic, květů, ptáčků, motýlků, vánočních a velikonočních ozdob, letadýlek.....), dále jako stonky ke květům, k aranžmá, rámečkům, plůtkům. Z opracovaných odřezků vyrobíme celkem snadno chaloupku, plůtek, rámeček na fotografie, věšáčky, přívěšky, zvířátka, lodičky, svícny, krabičky, hračky aj.

Na dřevěné kolíčky často upevňujeme drobné výrobky třeba z papíru, aby jsme mohli jimi připevnit hotový výrobek na dané místo. Nebo je lze využít při výrobě zvířátek, kdy jej vložíme dovnitř těla tak, aby po jeho zmáčknutí se zvířátku otevírala pusa.

Hoblinami a pilinami můžeme též vyplnit tělo postaviček, nebo je můžeme využít při výrobě semenáčků. Hobliny se dají lepit na různé podklady určené k dekoraci nebo je použijeme např. na tělo beránka.

Bedýnky a lísky použijeme v celku nebo jen jejich části. Lísku lze velmi snadno tématicky nazdobit, malbou nebo opět polepením rozmanitých materiálů. Získáme tak levnou a hlavně originální dekoraci.

Jestliže nařežeme silnější kmínek na kolečka o síle 1 – 1,5 cm, získáme pěkné placičky, které můžeme pomalovat.

3.3.7 KOVY:

- dráty
- alobal
- pružiny
- plíšky
- plechovky
- klíče
- kolečka
- vyřazené kovové výrobky
- drátěné sítě

Kovové materiály se nepoužívají často, přesto se z nich dá doslova čarovat, svým osobitým leskem nás vždy upoutají a proto se jimi obklopujeme.

Drát je velmi tvárný materiál, jeho výhodou je, že zůstane v poloze do které ho vytváříme a není potřeba žádné fixace. Využíváme ho většinou k drátkování všelijakých předmětů (mušlí, kamínků, nádob, keramických výrobků, vánočních ozdob, kraslic), během drátkování je možné na drát navlékat průběžně korálky a tak zvýšit celkový dojem výrobku. Dále ho je možné využít k výrobě šperků a broží, kdy používáme různé druhy drátů, liší se od sebe barvou a silou. K dekoraci využíváme vázací drát, který je pevnější. Navozujeme pomocí něj např. větvičky na věnec nebo jimi zpevníme a tvarujeme čerstvé květiny určené k aranžmá.

Z plechovek jsou krásné stojánky na tužky, kuchyňské náčiní nebo mohou sloužit jako nádobky na šroubky, maticky a jiné drobné předměty, také dobře poslouží jako svícen.

K tvarování můžeme využít i kovové folie různé síly a kvality. Nejméně tvárný je hliníkový plech, jelikož se trhá a láme, mosazný plech je vhodný k vysekávání a tepání,

měděný plech dovoluje měkké vytlačování. Sílu plechu volíme tak, aby jsme dokázaly materiál přirozeně tvarovat (stříhat nůžkami, ohýbat ho, stáčet nebo překládat). Můžeme využít nám dostupnější slabší folie jako je alobal a jiné obaly a sáčky od potravin. Pro tepání je vhodné využít např. krabici od mléka, která je z vnitřní strany potažená kovovou folií, kombinace obou materiálů umožňuje snadné tepání bez vynakládání větší síly. Tepat a rýt do folie lze pomocí běžných nástrojů - nůžek, hřebíků, šroubováku a kladiva. Větší plechové plastiky je třeba nutné zpevnit konstrukcí z pevného drátu.

3.3.8 OSTATNÍ:

- porcelánové nádoby
- dlaždice
- kachlíky
- sádra
- těsto např. vizovické, slané
- květináče

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 MALOVÁNÍ NA DŘEVO

V naší škole se postupně začaly obnovovat lavice a židle ve třídách. Nádherná dřevěná hladká plocha lavic a židlí nás vedla k myšlence, že jí musíme výtvarně využít. Postupně vznikaly nástěnné dekorace v podobě malých či velkých obrazů. K výzdobě chodeb jsme většinou využili skupinu obrazů se stejnou tematikou. Zajímavým nápadem bylo vytvořit skupinu dřevěných obrazů představující kalendář, kde se nádherně prolíná tematika všech čtyřech ročních období.

Chodba v přízemí je vyzdobená mořskou tematikou a tak nás lákalo z tohoto materiálu vyrobit i nějaké ryby, které by obohatily náš mořský svět. Nejvhodnější částí z nabídky k těmto účelům bylo opěrátko židle, jehož tvar připomíná zdánlivě tělo ryby. Vůbec nám nevadilo, že opěrátko židle není rovné, ale prohnuté, naopak, prohnutí opěrátko přidalo rybám na exotičnosti. Stačilo pouze přilepit ploutve a ocas a tělo ryby bylo hotové. Teď už jen zbývalo rybu zkrášlit pomocí rozmanitých barev tak, jak to svedla i příroda v tropickém moři. Nakonec přišla na řadu sedátka, která jsme využili při výrobě zvířecích hlav, kdy jsme sedátko využili jako základ pro hlavu a pro její dotvoření jsem použili různých materiálů např. provázky, lýko, vlnitou lepenku, zbytky čtvrtků, skartovaný kancelářský papír, plata na vajíčka..... Některé židle jsme ponechali v celku a pomocí barev a rozličných materiálů jsme jim dali novou podobu.

POMŮCKY

ploché štětce, váleček s miskou, lepidlo (Herkules), dřevěné desky ze školních lavic, opěrátko a sedátka od židlí, barvy (vodou ředitelné tónovací barvy Remal)

PRACOVNÍ POSTUP

Očištěnou dřevěnou plochu si buď nejdříve natřeme válečkem, a tím si vytvoříme barevný podklad, na který po zaschnutí teprve malujeme daný motiv, nebo malujeme rovnou na dřevěnou plochu, tak jako by jsme ji malovali na papír.

CÍLE

- Rozvíjet a kultivovat dovednost práce s barvou.
- Naučit se rozvrhnout námět na velké plochy a kombinovat různé materiály.
- Rozvíjet představivost a citlivost k detailu.
- Uvědomovat si funkci dekoru.
- Rozvíjet fantazii při tématické tvorbě.
- Učí se kombinovat kresbu s plastickými prvky.

POSTŘEHY A POZNATKY

Při klasické malbě na čtvrtku děti většinou využívají barvy, které mají k dispozici, kdežto nyní omezená škála základních barev nutila děti si s barvou pohrát a namíchat si nejen odstíny jednotlivých základních barev, ale i vytvořit kombinací barev, barvy jiné, jako je šedá, fialová, okrová a tak získaly nejen širokou škálu barev, ale i novou zkušenost s jejich mícháním. Většina dětí je totiž zvyklá využívat k tónování barev pouze bělobu, nyní byly mile překvapeny, jaké tóny barev si sami dokáží vyčarovat. Všechny děti byly nadšeny malbou na dřevěné plochy. Velmi mě zaujalo, s jakou chutí se děti těchto úkolů zhostily. Stačilo pouze vyměnit čtvrtku za dřevo a netradiční technika byla na světě.

Děti učarovala i možnost malby na velké plochy desek z lavic a také možnost případného umytí podkladu při nezdaru.

Zvířata jsou krásná stvoření, která většinou známe z povzdálí, ale nemíváme čas si je pořádně prohlédnout. Při malbě a výrobě hlav různých druhů zvířat na podsedáky, si měly možnost všimnout jejich jednotlivých rysů a zachytit jejich detail, vnímat rozdílnost kvalit srsti a emociálních reakcí zvířete.

Některým dětem dělalo problémy, rozvrhnout si obraz na větší plochu, jelikož většinou malují pouze na čtvrtku A4 a i na ni se často dopouštějí špatného rozvržení námětu. Často se děti zmiňovaly, že se jim nedaří zachytit ve větším formátu detail dle předlohy, což je dost zaskočilo, protože v menší verzi by se jich zhostily výborně.

4.2 BATIKOVANÁ TRIČKA

POMŮCKY

světlá, nejlépe bílá bavlněná trička, ocet sůl, motouz, barva na textil, kamínky, mušle.

CÍLE

- Seznámit děti s batikou jakožto uměleckým řemeslem starým dvě tisíciletí.
- Rozvíjet fantazii a tvořivost.
- Dokázat barevně podtrhnout emocionální cítění, popsat význam barev, rozlišovat jejich poselství (černá – smutek, červená – radost nebo bojovná nálada).
- Přivést děti na myšlenku, že i textil se dá obnovit, zrenovovat, rozzářit novými barvami nebo batikovou technikou.

PRACOVNÍ POSTUP

„Batikování ve vařící lázni

Barvu připravíme dle návodu výrobce ve vařící vodě. Batikovaný předmět můžeme ihned vkládat do této horké lázně. Lázeň udržujeme v teplotě doporučené výrobcem. Barevný odstín je nejlépe vyzkoušet na kousku látky. Po vyjmutí oděvu z horké lázně jej vymácháme v octové vodě (v poměru 1:30). Látku rozložíme, usušíme a nakonec vyžehlíme.

Sypaná batika

Při sypané batice používáme přímo práškovou batikovací barvu. Látku, kterou chceme batikovat, předem položíme do slané vody (1 polévková lžíce na 5l vody) a vyždímáme. Barvou začneme na rozloženou látku vysypávat žádané barevné obrazce. Můžeme použít i více barev najednou, v místech kde se nám barvy setkají, vznikne nový odstín. Po té látku poskládáme, tím dostaneme pravidelně se opakující obrazce, anebo ji nepravidelně stočíme. Takto ji vložíme do nového mikrotenového sáčku. Barvu fixujeme 5 minut v mikrovlnné troubě nebo sáček vložíme do vařící vody a povaříme cca 20minut (v tomto případě musí být sáček zavázaný motouzem, tak aby se do něj nedostala voda). Po skončení procedury vyjmeme látku ze sáčku a vymácháme v roztoku octa. Látku rozložíme, usušíme a nakonec vyžehlíme.

Šitá batika

Požadovaný vzor vyšijeme do látky a poté nit stáhneme. Tímto způsobem vytváříme velmi přesné geometrické tvary. K šití je nutno použít silnější nitě. Vhodné je si zvolený vzor předkreslit. Po obarvení nitě vypáříme.

- a) Rovnou linku dostaneme sestehováním látky v přímé ose.
- b) Zesílený vzor získáme sestehováním ve dvou linkách těsně nad sebou.
- c) Jiný vzhled budou mít střídavé stehy nad sebou, vznikne vzor cik-cak.
- d) Stehováním vytvoříme také vlnovku či jiné podobné tvary.
- e) Další možností jsou různé geometrické tvary.
- f) Můžeme vytvořit i efektní linku z drobných kroužků. Použijeme-li stejné kulaté tvary - hrách, korálky - ty pravidelně klademe na látku a zavážeme.

Vyvazovaná batika

Princip vyvazované batiky spočívá v tom, že žádaný motiv se vyváže pomocí šňůrek nebo motouzků, které zabraňují probarvení látky v místě pod nimi. K vyvazování používáme nejlépe milimetr silný konopný motouz přírodní barvy. Pokud použijeme motouz barevný, může se tato barva přenést do látky a zanechat stopu. Tato vlastnost barevného motouzu může vyvolat zajímavé efekty. Síla motouzu nám rovněž určuje šíři stopy.

Kruhový vzor vytvoříme uchopením látky v pomyslném středu vytažením a vyvázáním. Průměry žádaných kruhů určíme vzdáleností motouzů od středu. K zajištění plnějšího probarvení kruhů vkládáme do středu a dalších volných mezikružích kamínky nebo různé kulaté předměty. K originalitě pomáhá nepřeberná paleta drobných předmětů (mince, kuličky, mušle, kamínky), které lze vyvázat do batikované látky.

Vosková batika

Základním prvkem této batiky je vosk. Pro voskovou batiku se nejlépe hodí speciální vosk tzv. batikovací, který je vyrobený ze včelího vosku a parafinu. Tento vosk má tu výhodu, že je dostatečně pružný a zároveň vytvoří kraklovací efekt. Vosk rozpustíme ve speciálním kotlíku, který musí být umístěn ve vodní lázni, jinak hrozí samovznícení vosku. Roztavený vosk lze nanášet na látku různými způsoby: štětcem, otiskováním různých předmětů atd. Tato technika se hodí nejlépe pro vytváření ornamentů nebo kreseb, kdy voskem nakreslíme požadovaný motiv. Tím, že se vosk vsákne do látky, dojde k rezervování vzoru na látce před nanášením barvy. Odstranění vosku provádíme

žehličkou přes několik balících papírů. Úplné odstranění vosku docílíme opráním v technickém benzínu.

Opačná batikovací technika – pomocí sava

Při této technice neobarvujeme látku, ale naopak zmizíkujeme. Nyní potřebujeme látku barevnou a ne bílou. Štětcem nanášíme na látku savo a zároveň vytváříme požadovaný motiv. Pokud malujeme na látku, která je ve více vrstvách (např. na tričko) musíme vrchní vrstvu oddělit igelitem, aby nám savo neprosáklo do spodní vrstvy, kde by mělo nežádoucí efekt. Savo nám v daném místě bude barevnou látku zesvětlovat postupně až do běla, poté musíme látku pečlivě vymáchat v několika čistých vodách.¹⁰

POSTŘEHY A POZNATKY

S dětmi jsme si zahráli na módní návrháře. O batikování můžeme konstatovat, že je to takové malé kouzlení, i když postupujeme dle nějakých představ, dá se říci, že finální výsledek je vždy překvapením. Přestože batika je jednou z nejstarších metod barvení a dekorování textilií, její čaro a krása nás oslovuje i dnes, ať již v tradiční formě voskované, vyvazované, sypané, ale také batikování v mikrovlnné troubě.

I když některé děti postupovaly podobně jako jejich soused, každé tričko však bylo ve výsledku jedinečným originálem. Děti dostaly na výběr dva druhy technik batikování, vyvazovanou a sypanou batiku. U vyvazované batiky jsme v některých případech využili různých předmětů jako jsou kamínky a mušle, mince, kuličky, které jsme vyvazovaly do batikované látky. Zavázáním kamínku nebo kuličky jsme vytvořili kruhové ornamenty. Při použití hrubých předmětů jako je např. mušle jsme docílili barevné plochy s ornamentem. Pokud děti provázek málo utáhly, nedocílily tak výrazného efektu – obrazce. Jelikož jsem v průběhu vyvazování děti pravidelně upozorňovala na důkladné utahování motouzu, většina z nich byla ve vytváření ornamentů úspěšná.

Většina dětí si zvolila vyvazovanou techniku, snad proto že si při ní mohly více pohrát s jednotlivými ornamenty a tak zapojit lépe svou fantazii. Pomocí sypané techniky vyšly též zajímavé ornamenty.

¹⁰ Popelková, Klára; Krátková, Jana a kolektiv, *Batika krásná a jednoduchá*, 2002, Uherské Hradiště, CFA+H

4.3 SEMENÁČEK

POMŮCKY

silonová punčocha, hobliny, travní semena, knoflíky nebo korálky, jehla a nit, tavná pistole, měděný drát, mašle, provázek

CÍLE

- Nenásilnou formou seznámit děti s klíčením rostlin.
- Naučit se spolupracovat ve dvojici, zapojovat se do společné práce.
- Naučit se pracovat s různorodým materiálem.
- Zdokonalit jemnou motoriku – tvarování, motání, vázání, šití.
- Rozvíjet tvořivost.

PRACOVNÍ POSTUP

Při výrobě semenáčka je důležité se předem rozhodnout, jakou bude mít podobu (např. housenka, ježek, lidská hlava, kůň...) jelikož dle druhu se liší umístění travního semena. Výroba celkově není náročná, ale je důležité, aby děti zpočátku spolupracovali ve dvojicích.

Na pracovní stůl si připravíme potřebný materiál. Ustříhneme si přibližně potřebnou část silonové punčochy. Jeden z dvojice si navlékne punčochu na obě ruce a roztáhne ji. Druhý nasype travní semínka na místo, kde následně chceme, aby tráva vzrostla (např. jako vlasy na hlavě nebo chlupy, bodliny...) V případě housenky nebo ježka postupujeme podobně, ale semínka rozprostřeme po celé délce, jakoby po dně punčochy. Kdežto např. u hlavy (lidské) dáme semínka pouze do špičky punčochy tak, že punčochu sklopíme směrem špičkou dolů, pořádně jí roztáhneme, aby se semínka rozprostřela do většího prostoru. Na semínka vkládáme hobliny tak, aby punčocha byla pořádně naplněná a dala se dobře tvarovat. Naplněnou punčochu pořádně vypneme a zavážeme. Naplněnou punčochu tvarujeme dle potřeby, podobně jako bychom tvarovali modelínu. Narozdíl od modelíny musíme zde daný tvar zafixovat pomocí provázku omotáním a stáhnutím (tělo housenky, nos, uši...), nebo pomocí jehly a nitě šitím. Oči a ústa vytvoříme knoflíky, nebo pomocí větších korálků, opět můžeme připevnit nití, nebo pomocí tavné pistole. Dále si můžeme semenáčka nazdobit dle své fantazie a nálady, např. použitím mašle, brýlí, ježekovi můžeme připevnit na záda třeba jablíčko. Jestliže použijeme semenáčky jako velikonoční dekoraci, lze do zvířátek zapíchat velikonoční ozdoby, nebo do již vyrostlé

travičky posadit kuřátka. Hotového semenáčka ponoříme do hlubší nádoby s vodou a necháme hobliny pořádně nasát. Poté ho vyjmeme a posadíme do misky s vodou. Dbáme na to, aby v misce byl pořád dostatek vody. Životnost semenáčka prodloužíme, když ho občas „vypereme“ (propláchneme) ve vlažné vodě, zamezíme tak plísní. Trávu je možno zastříhovat. Semenáček vydrží asi 4 – 8 týdnů.

POSTŘEHY A POZNATKY

Děti byly výrobou semenáčka velmi nadšeny, vymýšlely různé tvary a podoby. Nejvíce jim dělalo potíže plnění punčochy hoblinami, jelikož není snadné mít naducanou punčochu a neshrnut semínka do míst, kde je mít nechceme. Některé děti dokonce vyráběly karikatury a úmyslně dávaly semínka např. na nos, uši a bradu. Zde byla velmi důležitá preciznost a trpělivost. Při práci s jehlou, nezáleží na žádném pravidelném stehu, nevádí když právě nyní, má dítě první zkušenost se šitím, jelikož jednotlivé stehy se ztrácí mezi hoblinami. Jehlu provlékáme sem a tam dle potřeby.

Všem se semenáčky povedly. Velkým plusem tohoto výrobku je, že přináší dětem radost postupně neustále. Děti chodily kolem svých výrobků neustále jak mlsné kozy a vyhlížely první klíčky, první travičku. Neustále si výrobky porovnávaly a kochaly se tím, jak jim neúplné výrobky krásně zelenají. Děti často svolávaly kamarády i učitele, aby se přišly podívat, jak jim travička krásně roste. Některé děti dokonce již po pár hodinách nadšeně jásaly radostí z prvních klíčků, ale bohužel to se jen některé hoblinky prodíraly ven ze semenáčků. Myslím, že zde se u dětí nejvíce projevíly dlouhodobé emoce.

4.4 KOLÁŽE Z VÍČEK

POMŮCKY

větší množství barevných víček bez potisků a reklam, pečící papír, žehlička

CÍLE

- Rozvíjet a kultivovat dovednost práce s barvou.
- Naučit se rozvrhnout námět na velké plochy.
- Rozvíjet fantazii při tématické tvorbě.
- Rozvíjet jemnou motoriku.
- Učit se trpělivosti při práci s drobnými předměty.

PRACOVNÍ POSTUP

Víčka poskládáme těsně vedle sebe dle zvoleného motivu. Hotové sestavené obrazce překryjeme pečícím papírem a následně přezehlíme žehličkou. Žehličkou působíme na víčka delší dobu, než jsem zvyklí při klasickém žehlení oděvu, aby se hrany stačily roztavit a přilepit k sobě. Pečící papír můžeme opatrně sejmout již asi za dvě minuty po sežehlení. Koláže z víček jsou velmi vhodnou dekorací do velkých prostor. Každou místnost svou výraznou barevností a pestrostí rozzáří.

POSTŘEHY A POZNATKY

Nejprve se děti v krabicích s nastřádanými víčky přehrabovaly, prohlížely si jejich tvar, barvu, povrch. Pak je očistily od nečistot a přebytečných částí (od kroužků a výčnělků). Víčka jsme si rozdělili podle barev do nádob, nebo na hromádky. Děti mohou na koláži pracovat samostatně, ale i společně v menších skupinkách. Koláže můžeme tvořit od malých rozměrů až po velké a různých motivů. Děti vytvářely např. kytičky, motýly, ryby, šneky, želvu, slunce, housenku, nápisy, velrybu, hřiště, muchomůrku a jiné. Víčka skládaly dnem na pracovní stůl jedno vedle druhého ve tvaru daného motivu. Dětem se motiv sestavuje velmi lehce, i když při vytváření se dívají na rubovou stranu, ale ta se od lícové příliš neliší. Sežehlování víček k sobě, se již děti nezúčastnily osobně, jen sledovaly mou práci z povzdálí, jelikož jsem chtěla předejít nežádoucímu popálení. Při větších motivech je lepší víčka sežehlovat průběžně, zamezíme tak deformaci obrázku, jelikož víčka se nenápadně posouvají a tím se nám zvolený motiv deformuje. Při sestavování jednotlivých motivů je důležité se vyvarovat víček s potisky, které nám pak naruší výsledný efekt.

4.5 VÝROBKY ZE SENA NEBO ZE SLÁMY

Ze sena a slámy můžeme vyrábět různé ploché motivy s použitím šablony z lepenky (drak, srdce, ježek, kohout), nebo kompaktní plastické figurky bez použití šablony, jako je např. zajíc, ježek ...

POMŮCKY

jemné středně dlouhé seno, průsvitný papír, pevná lepenka, tavná pistole, vázací drátek (nejlépe zlatý - krásně splyne ze slámou), jutový provázek, nůžky, kleště

CÍLE

- Zlepšit práci s různorodým materiálem a odhadnout metody práce sním.
- Poznávat tvárnost a vlastnosti netradičního materiálu.
- Rozvíjet představivost a citlivost k detailu.
- Uvědomovat si funkci dekoru.
- Rozvíjet fantazii při tématické tvorbě.
- Učit se kombinovat různé materiály.

PRACOVNÍ POSTUP

„Než začneme vyrábět výrobky ze slámy, je třeba si nejprve slámu připravit:

Sláma je sice odolný a pružný materiál, ale jakmile uschne, jsou její stébla křehká a velmi snadno se lámou. Abychom mohli vyrábět ze slámy pěkné ozdoby, musíme jí vrátit její ohebnost. Proto ji ponoříme na 20 – 30 minut do teplé vody. Přidáme-li do vody jednu až dvě kapky jaru, urychlíme její změkčení. Seno si předem upravovat nemusíme.

Figurky ze šablony

Touto technikou vypracujeme ploché motivy. Šablona dává našemu výrobku požadovaný tvar. Základní tvar motivu si nakreslíme na lepenku, nebo přeneseme tužkou předlohu na průsvitný papír, který následně nalepíme na lepenku a z lepenky šablonu vystříháme. Na šablonu nanese asi 2 cm silnou vrstvu sena z obou stran a motáme křížem krážem jutovým provázkem, nebo vázacím drátkem. Před nanesením první vrstvy sena můžeme na šablonu nanést rovnoměrně lepidlo z tavné pistole, které nám pomůže slámu upevnit, aby nám neklouzala, než ji omotáme. Drátek nebo provázek je třeba pořádně utahovat. Aby byla figurka objemnější, pokládáme na šablonu nové a nové vrstvy sena, dokud nezískáme požadovaný tvar a objem výrobku. Přecházející stébla sena zastříháme, získáme tak konečnou fazónku výrobku. Nos, nohy, křídla a další detaily vypracujeme stejně a přivážeme, nebo přilepíme na tělo figurky. Použijeme-li na dokončení figurky jiné výrazné materiály, krásně nám motiv zvýrazní. Na oči, pusy, nos a uši použijeme např. korálky, knoflíky, korek, větvičky, kousky plsti, žaludy, kaštiny, kamínky ... Některé figurky lze dozdobit i mašlí. Chceme-li mít figurku na dřevěné tyčce, pro snadnější umístění dekorace, můžeme ji připevnit na daný motiv dvěma způsoby. Buď je možno tavnou pistolí přilepit dřevěnou tyčku rovnou na lepenkovou šablonu a teprve

následně vrstvit seno, nebo můžeme zapíchnout tyčku již do hotového výrobku. Dle vlastních zkušeností bych doporučila použít raději první způsob, jelikož je pevnější.

Výrobky bez šablon

Výroby ze sena lze vyrábět i bez šablony a to tak, že do ruky vezmeme plnou hrst sena, vytvarujeme z něj kuličku nebo váleček a pevně jej opět omotáme vázacím drátkem, nebo jutovým provázkem. Z tohoto základního tvaru pak vypracujeme opětovným vrstvením hlavu nebo tělo požadované velikosti. Ruce a nohy vypracujeme ze svazku sena, který je asi 2x tak dlouhý a z poloviny tak silný jak ve finále požadujeme. Svazek uprostřed omotáme zlatým drátkem. Svazek pak uprostřed ohneme a opět pevně omotáme. Do vzniklé části těla zastrčíme a upevníme drátek silný asi 0,1cm, jímž pak upevníme díl do těla figurky. Konec drátku by měl asi 3 – 5cm ze sena vyčnívat. Jednotlivé díly spojíme, spoj zamaskujeme tak, že do těchto míst kápneme trochu lepidla a nalepíme seno.“¹¹

POSTŘEHY A POZNATKY

Děti vyráběly na velikonoce kohouta a slepici. Při výrobě jsme použili pracovní postup s použitím šablony, aby figurka neměla nežádoucí tvar.

Práce s přírodním materiálem je pro děti poměrně nová, většinou se jedná o děti z městského prostředí, které se do přírody dostanou málokdy, spíše jen ve výjimečných případech, jako je dovolená, tábor ... V přírodě se stávají spíše pozorovateli, nezkouší si osahat a pracovat s přírodninami. Na prvním stupni, nebo v mateřské škole se pravděpodobně setkaly s výrobou zvířátek z kaštanů nebo různých obrázků z listů a podobně, ale se senem se děti setkaly poprvé. Děti byly zpočátku práce trochu rozpačité, musely si seno nejprve osahat, seznámit se s ním, s jeho vlastnostmi. Na začátku byla potřebná značná spolupráce s učitelem, jelikož seno je nestabilní a neustále se posouvá nežádoucím směrem. Děti vyráběly slepice a kohouty jako velikonoční dekoraci školy, proto je vyráběly velkých rozměrů. Práce byla pro děti zpočátku celkem náročná i přes to, že pracovaly ve skupinkách. Nakonec byly děti příjemně překvapeni ze svého podařeného díla, měly velkou radost, že se nenechaly odradit a dílo dovedly do zdárného konce. Kohouti a slepice nám krásně ozdobili velikonoční zákoutí s kraslicemi.

Pro první seznámení s touto technikou bych příště volila menší motivy, protože je s nimi mnohem lepší manipulace, tudíž není potřebná příliš velká zručnost. Děti se mohly

¹¹ Autor neuveden; Zvířátka ze sena, 2004, Ostrava, Anagram

přesvědčit, že každá činnost není snadná a že je důležité v práci vytrvat a boj hned nevzdávat. Práce ve skupině dává dětem možnost se naučit vzájemně spolupracovat, respektovat názory druhých, tvořit kompromisy, vyjádřit své představy a myšlenky a celkově prohloubit komunikaci mezi spolupracujícími dětmi.

4.6 OBRÁZKY Z OSIVA A KOŘENÍ

POMŮCKY

různé druhy fazolí, hrášek, čočka, rýže, hřebíček, nové koření, kmín, celý pepř, ovesné vločky, kroupy, kukuřice, proso, slunečnice, mák, hořčičné semínko, majoránka, badyán....., čtvrtka nebo hladká lepenka, lepidlo (Herkules), tužka, štětec, bezbarvý lak ve spreji

CÍLE

- Naučit se nenásilnou a hravou formou rozpoznávat jednotlivé druhy osiva a koření.
- Rozvíjet fantazii a estetické cítění.
- Zdokonalovat jemnou motoriku.
- Rozvíjet obrazotvornost
- Zlepšit práci s různorodým materiálem a odhadnout metody práce sním.
- Sledovat vzájemné vztahy mezi malými a velkými prvky – vyvažování kompozice (hloubka prostoru).

PRACOVNÍ POSTUP

Na čtvrtku si nejprve předkreslíme daný motiv. Pak namažeme lepidlem místo nebo plochu, kam budeme lepit osivo. Nejvhodnější je začít lepit semena na čáru předkresleného motivu a poté teprve vyplňovat vnitřní plochy. Jelikož lepidlo rychle zasychá, nanášíme lepidlo na malé plochy a postupujeme po malých částech. Osivo a koření kombinujeme tak, aby obrázek byl pěkně výrazný a ne mdlý. Jednotlivé druhy střídáme dle barevnosti, což docílíme střídáním světlé barvy s tmavou tak, aby nedocházelo ke splynutí jednotlivých druhů osiva a koření. Hotový obrázek po zaschnutí lepidla přestříkáme bezbarvým lakem, opět necháme uschnout. Lak dá obrázku nejen

patříčný lesk, ale také ho ještě zpevní. Obrázky můžeme vytvářet nejen na papírovém podkladě, ale také můžeme využít různých dřevěných ploch, například povrch dřevěné krabičky, kterou rázem proměníme v dárkovou krabičku nebo šperkovničku.

POSTŘEHY A POZNATKY

Znalosti dětí v poznávání základních druhů koření jsou celkem dobré, při rozpoznávání jednotlivých druhů osiva si občas nebyly jisti, bezpečně rozeznávaly luštěniny, kukuřici, mák, semínka paprik aj. se kterými se zpravidla běžně setkávají ve svém jídelníčku, ale jakmile přišlo na řadu např. obilí byly celkem bezradní. Jednotlivé druhy znají, ale nedokáží je rozeznat.

Děti použily jako podkladovou plochu bílou čtvrtku. Vytvářely různé motivy věcí kolem nás (např. auto, strom, kytky, domečky, hrnečky, houby, ryby, motýly, strašidla, srdíčka, ale i nápisy a obrazce). Při této činnosti pracovaly samostatně nebo ve dvojicích, práci zvládaly bez větších problémů. Některé děti chybovaly pouze v tom, že nanesly lepidlo na celou plochu motivu a nestačily ji včas vyplnit osivem a kořením, což nebyla nenapravitelná chyba, pouze musely nátěr lepidla zopakovat. Druhou chybou se kterou jsem se setkávala nebyl přímo špatný postup práce, ale jejich nedočkavost. Chtěly se pochlubit se svým výrobkem spolužákům, a jelikož lepidlo nebylo dostatečně zaschlé, osivo a koření jim při naklonění čtvrtky opadávalo. Tato výtvarná technika je velmi snadná a proto ji můžeme použít i při práci s malými dětmi, dle věku je pouze nutné přizpůsobit náročnost a velikost zvoleného motivu. K těmto a podobným účelům je vhodné používat lepidlo Herkules nejen pro jeho dobré lepící schopnosti, ale také proto, že po zaschnutí zprůhlední a tak přebytečné lepidlo na výrobcích se stává neviditelné, narozdíl například od Klovatiny, která zůstává žlutá.

4.7 MALBA NA KÁMEN

POMŮCKY

Kamínky různých tvarů a velikostí (nejvhodnější jsou hladké oblázky) temperové barvy nebo barvy (Remal), štětec, kelímek na vodu, bezbarvý lak ve spreji

CÍLE

- Naučit se malířské technice na netradiční materiál, zdokonalit práci s přírodninou.
- Pomocí malby vyjádřit své představy.
- Rozvíjet a rozšiřovat své znalosti v oblasti přírodních věd – vzhled a barevnost kamenů, jejich určování.
- Prezentovat svůj postoj.
- Rozvíjet fantazii a obrazotvornost.
- Získávat vizuální a haptické zkušenosti.

PRACOVNÍ POSTUP

Kámen si nejdříve dobře očistíme od nečistot, na suchý kámen můžeme již malovat různé motivy dostatečně hustou barvou. Motiv můžeme zvolit dle tvaru kamene nebo dle vlastní fantazie a nálady. Podle velikosti kamene či oblázky volíme velikost štětce, pro malbu na drobné oblázky můžeme použít i špejli seříznutou do špičky. Po zaschnutí barvy, kámen přelakujeme bezbarvým lakem ve spreji. Pro malbu můžeme využít i jiné přírodní materiály, velmi zajímavě vypadají například malované šnečí ulity, které lze následně vyplnit plastelínou, zapíchnout do ní špejli a využít ji jako zapichovátko do květináče, nebo do květinové vazby.

POSTĚHY A POZNATKY

Kámen, který leží někde venku u cesty, nikoho neoslovuje. Jsou- li však dvířka k poznání pootevřena, stává se výzvou k výtvarným úvahám. Děti dostaly možnost seznámit se s tajemstvím kamene, vnímat jeho rysy, tvar, pevnost, barevnost. Tím, že si kámen prohlédly, osahaly, měly možnost si uvědomit krásu obyčejného kamene.

Děti dostaly za úkol najít venku kamínky (oblázky) a přinést si je do školy. Předem věděly, že se na ně bude malovat, ale přesný záměr neznaly. Mnoho dětí si přineslo malé kameny, oblázky krásného tvaru i barvy. Jiné přinesly kameny velké se zajímavým lomem.

Děti neměly na kameny malovat na dané téma, naopak každý mohl ztvárnit libovolný námět dle možností a tvarů jeho kamene. Nejdříve jsme si s dětmi prohlíželi přinesené kameny a povídali si co jim asi tak připomínají, někteří měli opravdu velkou představivost a ve svém kamenu našli hned několik motivů, jiným naopak jejich kámen vůbec nic nepřipomínal.

První problém nastal ve chvíli, kdy děti namíchaly příliš řídkou barvu a ta stékala z kamene dolů. Barva tak sice vytvářela neuvěřitelné obrazce, hledala si zajímavé cesty, kopírovala lomy a kazy na kameni, ale pro nás tento efekt byl momentálně nežádoucí. Většina dětí ke své práci si zvolila barvy zn. Remal, jsou to barvy, které není třeba ředit a navíc dobře kryjí. Dětem se povedla spíše malba na větší kameny, na malých kamínkách a oblázcích se dětem barvy smíchávaly do sebe a po hladkém povrchu oblázků jim barva stékala dolů. Přesto, že na nich nevznikl žádný předpokládaný motiv, malované kamínky různých zvláštních obrazců jim přinesly uspokojení. Děti se tak mohly přesvědčit, že některá výtvarná díla nenamaluje „myšlenka“, ale „náhoda“. Hoši si většinou přinesli větší kameny, nebáli se experimentovat a barvy kombinovat a překrývat. Narozdíl od děvčat, která velmi striktně dodržovala čistotu, barvy se nesměly téměř dotýkat, vybírala okrasné a ozdobné motivy. Děti měly velkou radost, že si výjimečně své výtvary mohly ihned odnést domů, jelikož z bezpečnostních důvodů jsem si netroufla vystavovat malované kameny po škole ani ve třídě.

4.8 VÝROBKY Z MOLITANU

POMŮCKY

Slabé kousky molitanu, jehla s nití, barevné křídly, korálky, nůžky

CÍLE

- Poznávat tvárnost a vlastnosti netradičního materiálu.
- Rozvíjet fantazii a estetické cítění.
- Rozvíjet citlivost pro barevné odstíny.
- Zlepšit práci s různorodým materiálem, odhadnout práci s ním.
- Naučit se prezentovat své myšlenky, představy, vyslechnout názory.

PRACOVNÍ POSTUP

Z molitanu můžeme vyrábět různé motivy plochých tvarů, ale i vrstvením, ohýbáním, protahováním, vázáním, motáním aj. Na molitan si nakreslíme daný motiv dle šablony nebo dle vlastní fantazie, ten pak vystříhneme a pomalujeme barevnými křídami. Na motiv je možné našívat korálky (drobné knoflíčky), nebo další vrstvy molitanu.

Molitan můžeme všelijak nastříhovat a svazovat, prostřihávat a protahovat, rolovat a podobně. Fantazii se meze nekladou. Pokud budeme molitan tvarovat muchláním, vrstvením nebo různým ohýbáním je potřeba zvolený tvar zafixovat jehlou s nití. Nedoporučuji si práci zjednodušovat lepením, jelikož docílíme pouze upatlání výrobku a ne fixace, pro tyto účely není vhodná ani lepicí tavná pistole, protože vysoká teplota roztaveného lepidla nám roztaví i molitan.

POSTŘEHY A POZNATKY

S dětmi jsme nasbírali slabé pruhy molitanu v supermarketech v bedýnkách od hroznového vína, které jsme následně vyprali a usušili. Jednotlivé kousky molitanu jsme si s dětmi zpočátku v ruce jen tak ohýbali, muchlali, stáčeli, hrnuli a povídali si o našich představách. Poznáváme tak nejen jeho vlastnosti jako je jeho tvárnost, ohebnost, pružnost a schopnost vrátit se do původního tvaru, ale získáváme tak i lepší představivost co by jsme mohli z molitanu vyrobit. Aby děti netvořily pouze ploché výrobky, bylo velmi důležité děti seznámit a ukázat jednotlivé možnosti práce s molitanem. Následně s velkou chutí probádat možnosti molitanu, tvořily všemožnými způsoby různé zajímavé výrobky. Zvláštní byl i nový poznatek práce s křídou na molitanovém podkladě. Křída na papíře nebo na tabuli nás neustále špiní, stírá se, rozmazává, kdežto na molitanu se díky jeho pórovitosti zafixuje nastálo. Barevné křídý dávají molitanovému výrobku duhový nádech, jelikož jednotlivé barvy nemají pevné hranice, ale pozvolna přechází jedna v druhou. Děti nejsou zvyklé používat jehlu s nití, takže jakmile dojde při výrobě na šití, pohltní je obavy. Pokud na stehu až tak moc nezáleží, překonají děti počáteční obavy celkem snadno, ale jakmile má být steh úhledný, nebo přijde řada na přišívání knoflíků nebo korálků, stane se tato činnost pro mnohé utrpením.

4.9 FIGURKY Z DÝNÍ

POMŮCKY

různé druhy okrasných dýní, šípky, listy, kaštiny, žaludy, jeřabiny, mech, bukvice větvičky, sušené květy, bodláky ...,

tavná pistole, lýko, podtácek, párátko nebo špejle, knoflíky, motouz

CÍLE

- Poznávat jednotlivé druhy přírodnin.
- Naučit se pracovat s různorodým materiálem.
- Rozvíjet estetické cítění při kombinaci přírodních materiálů s umělými, zdokonalit práci s nimi, poznávat a porovnávat jejich vlastnosti.
- Rozvíjet fantazii.
- Prohlubovat estetické cítění.
- Dekorativně a vkusně ozdobit přírodninu.

PRACOVNÍ POSTUP

Vybereme si několik dýní nejlépe 2 – 3, které na sebe přilepíme tavnou pistolí podobně jako koule u sněhuláka. Pokud nám dýně na sobě nedrží, můžeme k připevnění použít oboustranná pevná párátko nebo špejle seříznuté po obou stranách do špičky. Do spodní dýně zabodneme párátko, tak aby polovina vyčnívala ven a pak na ně napícháme další dýni. Takto vyhotovené tělo figurky dozdobíme pomocí různých přírodnin. Postavičku posadíme na podtácek a obložíme mechem, senem nebo listy.

POSTŘEHY A POZNATKY

Znalosti dětí z oblasti jednotlivých druhů rostlin a plodů jsou velmi dobré, dokáží zcela bezpečně a bezchybně je rozeznat a pojmenovat. Mají i základní přehled o jejich možném využití (šípek – čaj, kaštiny a žaludy – zvěř).

Jelikož jsme vyráběli s dětmi figurky z dýní několik dní před halloweenem (nebo-li svátkem dušiček) zaměřili jsme se na výrobu strašidýlek. Během pobytu ve škole v přírodě jsme nasbírali širokou škálu přírodnin a tak bylo z čeho vybírat. Děti tak měly možnost rozvinout svou fantazii a vyrábět rozmanitá strašidýlka. Děti pracovaly samostatně i když si navzájem radily, konzultovaly své nápady, hodnotily a ovlivňovaly se navzájem, žádné ze strašidýlek se neopakovalo, naopak každé bylo zjevně jedinečným originálem. Při výrobě jsme postupovali tak, že děti si naaranžovaly přírodniny na dýně dle svých představ a já jsem jim pomáhala pomocí tavné pistole jednotlivé části upevnit. Při lepení musíme dávat pozor, aby jsme se nespálili, jelikož některé přírodniny jsou velmi malé, nebo příliš jemné a tak se snadno dostaneme do kontaktu s horkým lepidlem, proto je dobré přírodniny přimáčknout jiným předmětem (nám se například velmi dobře osvědčila korková zátka). Měkké přírodniny lze připevnit také pomocí párátek, špejlí popřípadě špendlíků.

4.10 RELIÉF

POMŮCKY

nůžky, tužka, papírové krabice popř. karton, štětec, lepidlo, barvy (tempery)

CÍLE

- Rozvíjet fantazii a estetické cítění.
- Rozvíjet jemnou motoriku a dovednost stříhání silnějších materiálů.
- Rozvíjet schopnost sestavování ornamentů z různých tvarů.
- Tónovat barvy.

PRACOVNÍ POSTUP

Tvorba reliéfu je další technikou, kdy využíváme výhradně jen odpadový obalový materiál. Nejprve si vystříhneme z krabice desku, kterou použijeme jako základní podkladní plochu. Na tu budeme dále nalepovat a vrstvit jednotlivé obrazce. Obrazce si nejprve předkreslíme na karton, v případě, že se nám obrazce opakují, je vhodné si nejprve vystříhnout šablony, podle kterých budeme obkreslovat další obrazce. Každý obrazec vytvoříme v několika velikostech a následně je nalepujeme na sebe jak pyramidu od největšího po nejmenší.

Z jednotlivých tvarů skládáme složitější obrazce, tématický námět může být různý, může představovat rostliny, zvířata, všelijaké předměty, tvary, obrazce, nápisy.

Po nalepení a zaschnutí obrazců přijdou na řadu temperové barvy. Velmi zajímavě působí reliéf použijeme-li pouze jednu barvu, kdy nejtmaší odstín použijeme na nátěr podkladní plochy a následně každou vrstvu natřeme vždy o odstín světlejší barvou, tu získáme přidáním běloby. Tento způsob vybarvování dá hezky vyniknout plastickému vzoru reliéfu.

POSTŘEHY A POZNATKY

Děti při této technice pracovaly ve dvojicích. Automaticky si sami rozdělily jednotlivé funkce. Jeden maloval obrysy obrazců, druhý je vystříhoval a pak je společně sestavovaly, nalepovaly a vrstvily. Většinou si děti zvolily náměty z přírody (sluníčka, květiny, hvězdy), ale i rozmanité obrazce.

Děti si přinesly krabice různé velikosti a tloušťky. Použijeme-li silný karton, vyniknou nám sice krásně jednotlivé vrstvy, ale z příliš silného kartonu se špatně vystřihují drobné motivy, zvláště pro děti je to velmi náročné, často až nemožné. Ani příliš slabounký karton např. z krabice od bot není vhodný, jelikož jednotlivé vrstvy kartonu nevyniknou a tím se ztrácí efekt reliéfu..

4.11 MIMOZEMŠŤAN

POMŮCKY

různý odpadní materiál (PET lahve, alobal, sáčky, textil, knoflíky, kelímky, síťka od ovoce, noviny, drát, mašle, provázky, domácí potřeby, rozbité hračky, pružiny, záclona), větší formát kartonu nebo lepenky (150 x 50cm), lepidlo (Herkules), tavná pistole, barva ve spreji,

CÍLE

- Vytvářet kladný vztah mezi spolužáky prostřednictvím společné práce, naslouchat a respektovat přání členů skupiny.
- Naučit se pracovat s různorodým materiálem – kombinovat, spojovat, tvarovat, stříhat, lepit
- Rozvíjet fantazii při tématické tvorbě.

PRACOVNÍ POSTUP

Desku z kartonu použijeme jako podkladní plochu, na kterou pokládáme jednotlivé předměty tak, aby jsme vytvořili nadpřirozenou postavu mimozemšťana. Předměty si nejprve na desku pouze pokládáme, nelepíme, aby jsme měli možnost jednotlivé komponenty zaměňovat dokud nevytvoříme postavu dle svých představ. Pak teprve jednotlivé části postupně nalepujeme na podklad pomocí lepidla nebo tavné pistole. Nakonec nabarvíme našeho mimozemšťana barvou ve spreji a vystříhneme obrys jeho těla. Při práci s tavnou pistolí musíme mít na paměti, že je horká a některé předměty s ní nelze lepit, protože by se nám nepřilepily, ale roztavily.

POSTĚHY A POZNATKY

Děti velmi rády malují a vytvářejí nadpřirozené bytosti jako jsou například strašidla, čerti, čarodějnice, draci, víly, andělé apod. Proto je nadchla i myšlenka vyrobit mimozemšťana z odpadového materiálu.

Postupně jsme nasbírali velkou škálu různého odpadového materiálu, což nám umožnilo vytvořit mimozemšťany pozoruhodných tvarů a kreací. Jelikož děti mají v sobě zakódovanou myšlenku, že mimozemšťani jsou zelení mužičci, zvolily jsme ve finále též zelenou barvu. Tvorba této nadpřirozené bytosti byla velmi zábavná, z toho důvodu, že při sestavování „ztřeštěné“ postavy mimozemšťana se děti velmi dobře bavily. Nemusely zde dodržovat dané rozměry, parametry, linie, ale naopak mohly se uvolnit a dát prostor své fantazii, čehož se zhostily opravdu skvěle. Děti přicházely opravdu se zajímavými nápady, bylo až neuvěřitelné z čeho všeho se dají vytvořit jednotlivé části těla. Mimozemšťané jsou nadpřirozenými bytostmi, nikdy nikdo žádného neviděl, každý si je představuje jinak a přesto výtvoři dětí mají některé společné prvky, které se jim vryly do podvědomí např. při sledování fantastických filmů (zelená barva, více očí, tykadla, dlouhé horní končetiny...)

5 ZÁVĚR

V závěru své práce bych se chtěla věnovat nejen celkovému shrnutí a zhodnocení, ale i upozornit na některé své poznatky a zkušenosti, které jsem během projektu „ekoateliér“ získala.

Propojení ekologie a výtvarné výchovy je velmi snadnou a dostupnou záležitostí, kde lze použít mnoho výtvarných technik s využitím nepřeberného množství různorodých materiálů.

Náplň ekoateliéru je velmi vhodná do všech školních zařízení, stacionářů, rehabilitačních center a domovů důchodců zaměřených na „ergoterapii“¹² a „arteterapii“¹³ a to hned z několika důvodů.

Jedním z nich je snadná dostupnost potřebných materiálů, což v dnešní svízelné době je velký problém, zvláště ve státních subjektech, kde probíhá neustálý boj o finance. Nemusíme se obávat nezdaru a případného plýtvání, jelikož pracujeme převážně s odpadovým materiálem. Dalším důvodem je pestrost, rozmanitost, netradičnost a alternativnost jejich využití. Nezanedbatelnou měrou přispívá i k získávání nových poznatků nenásilnou, ale za to velmi účelnou formou. Vede k prohlubování vztahu k přírodě, který dnešním sídlištním dětem často chybí. Tyto výtvarné techniky jsou velmi vhodné i pro využití v ergoterapii, hlavně pro svou pestrou škálu materiálů a činností, z kterých lze vybrat ty nejvhodnější dle individuálních možností a potřeb pacienta. Jsou vhodné nejen pro rozvoj jemné motoriky, ale i pro posílení sebevědomí, sebeuspokojení a nepochybně i pro lepší motivaci. Značnou část činností a dovedností je možné využít i v běžném životě. Spoustu výtvarných námětů z ekoateliéru je možné využít i ve výrobě v chráněných dílnách a získat tak svou originalitou jedinečné zastoupení na trhu. Při kreativní tvorbě se mimo jiné děti učí přemýšlet nad různými možnostmi využití, hledat nová řešení, čímž získávají schopnost praktičnosti a kreativity tolik potřebné i v běžném životě.

Kdo má nějaké zkušenosti s dětmi při výtvarné výchově, ví že je velmi těžké docílit klasickými výtvarnými technikami, aby děti pracovaly individuálně s plným nasazením, jelikož děti často pracují z povinnosti, bez nadšení, bez chuti zapojovat vlastní fantazii. Při běžných výtvarných technikách jako jsou např. malba, kresba jsem se často setkávala s tím,

¹² Ergoterapie – léčba prací (využívá různých výtvarných technik a denních pracovních činností)

¹³ Arteterapie – léčba uměním (využívá umělecké činnosti pro léčbu psychiky a osobnosti)

že několik dětí mělo stejný výkres se svými sousedy či obkreslily ukázkou z tabule, většinou zatím nestála špatná motivace, ale nechť těchto dětí. Kdežto netradiční výtvarné techniky v ekoateliéru děti zaujaly, nadchly a dokázaly v nich vybudit chuť vyzkoušet si něco nového, vytvořit různorodé výrobky, které si toužily odnést domů nebo je prezentovat po škole. Nemám v úmyslu potlačit klasické výtvarné techniky ve výtvarné výchově, ale pouze obohatit výtvarnou tvorbu na školách. Pokud se jednotlivé klasické techniky střídají s méně používanějšími, netradičními, atraktivnějšími, děti se pak rády s chutí pustí opět např. do kresby nebo malby.

Žádnou z technik jsem neshledala za nevhodnou, jen je důležité důkladně zvážit námět, velikost výrobku, zvolený pracovní postup a hlavně zkušenosti a schopnosti dané pracovní skupiny. Rozhodně by jsme neměli zvolenou výtvarnou techniku zkoušet až s dětmi, ale měli by jsme si ji nejprve vyzkoušet sami, aby nás nic nezaskočilo a s případnými překážkami se uměli vypořádat. Při náročnějších technikách je opravdu důležité znát schopnosti dětí a mít dostatek potřebného času. Ze zkušeností vím, že schopnosti dětí jsou velmi individuální, není skupina jako skupina, co s některou skupinou zvládneme vytvořit za dvě hodiny, s jinou nám to může trvat mnohonásobně déle.

Při výtvarné tvorbě je velmi důležitá motivace, názorná ukáзка budoucího výrobku, která dětem přiblíží techniku a získají tak představu o výsledku své nadcházející práce. Neméně důležité je i vyzdvihnutí jejich úspěšného díla a to nejlépe prezentací v prostorách školy nebo na různých výstavách a výtvarných soutěžích.

Také jsem se přesvědčila, že děti rády častěji pracují v menších skupinkách než individuálně a okouzluje je spíše velké formáty než menší. Při práci ve skupinkách je nezbytné dohlédnout na zapojení všech členů do činnosti, většinou si děti mezi sebou rozvrhnou práci samy, ale musíme dát pozor na dominanci jednoho z členů, aby se všichni jedinci mohli rovnoměrně podílet na vytvářeném díle. Týmová tvorba mimo jiné také děti velmi sbližuje a vytváří mezi nimi citové pouto.

Nakolik se mi můj záměr povedl, o tom by mohly pohovořit samy děti. Já mohu pouze hodnotit z pohledu pedagoga, na základě zpětné vazby, kterou jsem od dětí získala. Postačí-li jako zpětná vazba chuť do práce, snaha o co nejlepší výsledek, rozšíření vědomostí a zapamatování si nových poznatků, objevení nových postupů práce, které se dají uplatňovat i v jiných předmětech, pak mohu sama za sebe říci, že naše snažení bylo úspěšné.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ

1. Autor neuveden; *Zvířátka ze sena*, Ostrava, Anagram 2004
2. Brydová, Monika; *Kreativní tvorba*, www.brydova.cz ze dne 10.12.2006
3. Císař, Václav; Číhalík, Jaroslav; Havránek, Jiří; Kalina, Vladimír; Kasalický, Václav; Kotulán, Jaroslav; Kvasničková, Danuše; Moldan, Bedřich; *Člověk a životní prostředí*, Praha, SNP 1987
4. časopis *Ekologie a společnost*, ročník XVII, číslo vydání 2/2006 str.17-19
5. Fulková, Marie; Novotná, Marie; Slavík, Jan; Smolík, Jan; Smolíková Klára; *Výtvarná výchova pro 8. a 9. ročník základní školy a víceletá gymnázia*, Praha, Fortuna 1997 ISBN 80-7168-382-5
6. Horová, Jitka; *Ekoateliér – lesk, třpyt a duhová kouzla*, Karlovy Vary – vzdělávací kurz
7. Horová, Jitka; *Ekoateliér – plasty a syntetické materiály ve výtvarné praxi*, Karlovy Vary – vzdělávací kurz
8. Kunz, Ina; *Ruční papír jednoduše a tvořivě*, Uherské Hradiště, CFA+H 2000 ISBN 80-902637-5-5
9. Payneová, Vicki; *Kouzelné vitráže. Hra světla a barev v moderním interiéru*, Praha, IKar 2006 ISBN 80-249-0807-7
10. Popelková, Klára; Krátková, Jana a kolektiv; *Batika krásná a jednoduchá*, CFA+H 2002 ISBN 80-86609-01-4
11. Roeselová, Věra; *Techniky ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah 1996 ISBN 80-902267-1-X
12. Šťastná, Jarmila; *Kam s nimi. Vše o třídění a recyklaci odpadu*, Praha ČT 2007 ISBN 80-85005-72-7

7 SEZNAM PŘÍLOH

1. Malba na dřevo (na desku z lavice), na téma nálada.
2. Malba na dřevo (na desku z lavice), kalendář – roční období „Jaro“.
3. Malba na dřevo (na podsedáky), hlavy zvířat.
4. Malba na dřevo (na podsedáky), hlavy zvířat.
5. Malba na dřevo (na podsedáky), hlavy zvířat.
6. Malba na dřevo (na opěrátka), ryby
7. Malba na dřevo, renovace židlí.
8. Malba na dřevo, renovace židlí.
9. Malba na dřevo, renovace židlí.
10. Batikovaná trička.
11. Batikovaná trička.
12. Semenáčci.
13. Semenáčci.
14. Semenáčci.
15. Dekorace z víček – velryba.
16. Dekorace z víček – motýl.
17. Zvířátka ze sena – kohout a slepice.
18. Obrázek z osiva a koření – ryba.
19. Obrázky z osiva a koření.
20. Malba na kámen – hlava ptáka.
21. Malba na kámen – hlava.
22. Malba na kámen - hlava ptáka.
23. Malba na kámen – mimozemšťan.
24. Malba na kámen.
25. Výrobky z molitanu.
26. Výrobek z molitanu – ryba.
27. Razítka z molitanu, pěny.....
28. Výrobek z molitanu – vánoční stromeček.
29. Výrobek z molitanu – kytka.
30. Figurky z dýní.
31. Figurky z dýní.
32. Reliéf.
33. Reliéf.
34. Reliéf.
35. Mimozemšťan.
36. Mimozemšťan.

8 OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

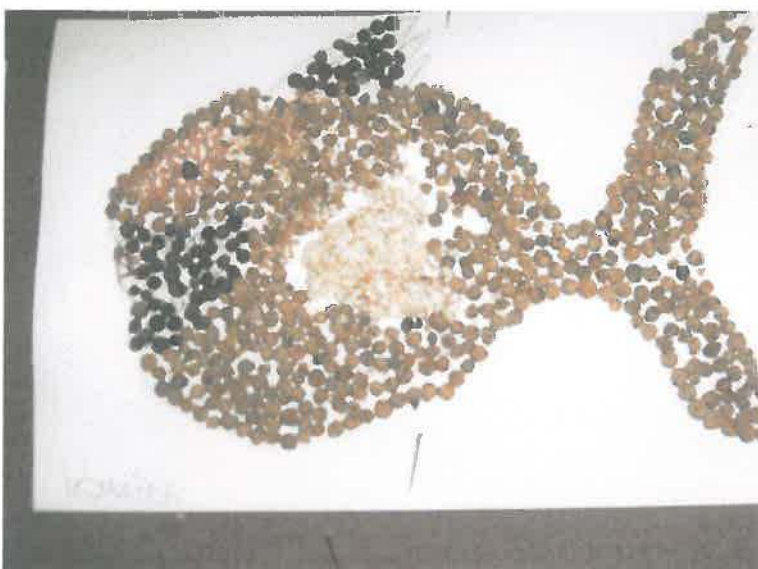
16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

